UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Ústav dějin křesťanského umění

Michaela Lingová

Liturgický rok pražské židovské obce

Bakalářská práce

Vedoucí práce: ThLic. David Bouma, Th.D.

Praha 2014

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 29. dubna 2014 ……

Michaela Lingová

Bibliografická citace

Liturgický rok pražské židovské obce [rukopis] : bakalářská práce / Michaela Lingová; vedoucí práce: ThLic.David Bouma Th.D. -- Praha, 2014. -- 72 s.

Anotace

Bakalářská práce se bude zabývat židovskými svátky v životě pražské židovské obce. Nejprve obecně představí židovské svátky, jejich vývoj a historii. Poté pomocí rozhovorů s členy pražské židovské obce BP zprostředkuje čtenářům současnou podobu svátků a jejich prožívání v pražské židovské obci.

Klíčová slova

Judaismus, židovské svátky, pražská židovská obec

Abstract

Thesis will deal with Jewish festivals in the life of fhe Prague Jewish comunity. At first it will present Jewish festivals in general, their development and history. After that thesis will mediate to readers current form of the festivals and their experience in Prague Jewish comunity through the interview with the members of Prague Jewish comunity.

Keywords

Judaism, Jewish feasts, the Prague Jewish community

Počet znaků (včetně mezer): 114 135

Poděkování

Poděkování patří zejména vedoucímu mé bakalářské práce ThLic. Davidu Boumovi, Th.D. za jeho vedení a odborné rady a mé rodině za podporu a trpělivost.

Obsah

Úvod ... 6
1. Židovský kalendář ... 7
1.1. Měsíce židovského kalendáře ... 8
2. Šabat ... 11
2.1. Oddělení Šabatu „Havdala“ ... 14
3. Roš chodeš ... 15
4. Biblické svátky ... 17
4.1. Vysoké svátky ... 17
4.2. Poutní svátky ... 26
5. Historické svátky ... 44
5.1. Chanuka ... 44
5.2. Purim ... 47
6. Postní dny ... 52
6.1. 10. tevet ... 53
6.2. 27. nisanu – Jom ha-šo´a ... 54
6.3. 17. tamuz ... 55
6.4. Tiš´a be-av ... 56
6.5. 15. av ... 57
7. Moderní svátky a ostatní významné dny ... 58
7.1. Tu bi-švat ... 58
7.2. Jom ha-zikaron ... 59
7.3. Den nezávislosti – Jom ha-cma´ut ... 59
7.4. Jom Jerušalajm ... 60
Závěr ... 62
Seznam použitých zkratek ... 66
Seznam literatury ... 67
Přílohy ... 69

Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem si vybrala liturgický rok pražské židovské obce. Pražská židovská obec se řadí mezi nejstarší ve střední Evropě a je nedílnou součástí naší kultury. Na téma liturgického roku jsem se zaměřila především proto, že je velmi bohatý a mnoho křesťanských svátků vychází právě z židovských základů. Několik poznatků jsem čerpala z vlastních zkušeností, když jsem byla díky pohostinnosti obce pozvána na dva svátky. Výběr tématu byl pro mě proto velmi jednoduchou záležitostí.

Cílem bakalářské práce je představit stručně celý liturgický rok, včetně odlišnosti kalendáře. Seznámit čtenáře se zvyky a tradicemi během jednotlivých svátků a jejich historickými souvislostmi. Tuto teorii v závěru porovnám s rozhovory s různými členy obce, kde se pokusím zjistit, co pro věřící znamenají svátky a jejich dodržovaní. Pokusím se najít odchylky během slavení a zjistit, jak dalece se v dnešní době v pražské obci dodržují a zda si je její členové nějak přizpůsobují svým potřebám.

V teoretické části, jak už bylo zmíněno výše, se pokusím stručně představit veškeré svátky, jak probíhá jejich slavení a čím jsou specifické. Zaměřila jsem se především na slavení v rodinném kruhu, neboť rodina je nejdůležitější jednotkou v judaismu. Po zničení jeruzalémského Chrámu se těžiště svátků přesouvá právě na rodinu a lehce do pozadí se dostává synagogální liturgie. Vycházím z dostupné literatury, a to především od domácích autorů, která je běžně dostupná. Zda to takto funguje stále i v dnešní době v pražské židovské obci, je jednou z nejdůležitějších otázek, kterou se pokusím zodpovědět. V posledních kapitolách popíšu i moderní svátky, které se převážně týkají státu Izrael a v našem prostředí nejsou nijak výjimečně slaveny, ale pro pochopení celého cyklu liturgického roku jsou velmi důležité. Všechny své poznatky v teoretické části se snažím podložit informacemi z rozhovorů, které jsem za tímto cílem učinila. Dalším důležitým zdrojem pro mne byla osobní zkušenost z oslav těchto svátků. Svátky jsou členěny podle jejich charakteru, nikoli podle toho, jak jdou během roku za sebou.

Na konci práce přikládám krátké rozhovory s několika členy obce, které mi sloužili jako materiál pro porovnávání s teoretickou částí.

.

1. Židovský kalendář

Kořeny židovského kalendáře můžeme najít v základním textu judaismu – Tóře. Z ní vyplývá, že židovský kalendář má respektovat přirozenou délku měsíců, přitom ale udržovat jednotlivé měsíce roku v daných ročních obdobích tak, aby Pesach byl vždy jarním a Sukot podzimním svátkem.

Kalendářem obyčejně rozumíme souhrn pravidel pro počítání dnů, týdnů a měsíců v roce. Ve většině případů vznikl na základě pozorování pravidelně se opakujících přírodních jevů, především pohybů nebeských těles.

Protože ani měsíc ani rok nejsou celými násobky dne, byla zde snaha nějakým způsobem tato různě dlouhá období sladit. Tak vznikaly kalendáře lunární, solární a lunisolární. Lunární se řídí fázemi Měsíce a nerespektuje délku roku podle oběhu Země kolem Slunce. Opačným principem se řídí solární kalendář. Lunisolární kalendář je založen na kombinaci obou principů. Židovský kalendář je právě založen na této kombinaci a jeho přesné stanovování je důležité především z liturgického hlediska. Existovaly proto různé příručky pro jeho vypočítávání, drobné knížky s kalendářem pro celý rok či nástěnné synagogální tabule zhotovované na počátku nového roku, zahrnující také liturgické zvyklosti k jednotlivým příležitostem. Tyto bývají rukopisné a zdobené orientálními i rostlinnými motivy. Hebrejský lunisolární kalendář je poprvé popsán ve spisech z pozdního období druhého Chrámu.[1]

„S otázkou kalendáře také souvisí stanovení data, ke kterému se vztahuje počítání roků – letopočet. Většina civilizací si zvolila počátek svého kalendáře na podkladě událostí, kterým přikládala rozhodující význam. Staří Římané přiřadili rok „jedna“ legendárnímu založení svého města. Křesťané za počátek nové éry považují narození Ježíše Krista a islámská společnost si za počátek kalendáře stanovila odchod proroka Mohameda z Mekky do Medíny.

Judaismus odvolávající se na stvoření světa a vztah člověka ke Stvořiteli chápe za počátek světa okamžik, kdy Bůh učinil z Adama prvního člověka. To se podle tradice odehrálo na Roš hašana před více než pěti tisíci lety (letos 5774). Proto, když počítáme „židovským“ způsobem, dodáváme vždy: Mibriat haolam (od stvoření světa).“[2]

[1] Obdobím druhého chrámu se rozumí období od 518 př. n. l. do 70 n. l., kdy v Jeruzalémě stával znovu postavený Šalamounův chrám, poté co byl první roku 586 př. n. l. zničen.

[2] DIVECKÝ 2005, 8

Sobota, šabat, byla posledním ze sedmi dní stvoření světa. Na památku této skutečnosti se začíná každý týden (vždy po sobotě) nedělí, které se hebrejsky říká: Jom Rišon (den první).

„Nejen letopočet se v židovském kalendáři liší, jiná je i povaha kalendáře. Večer podle židovské tradice předchází ráno, protože je v Tóře psáno: ‚… a byl večer a bylo jitro, den první.‘ Proto v židovském kalendáři den začíná tmou, proto šabat začíná již v pátek se západem slunce. Stejně tak i ostatní židovské dny a svátky začínají večerem. A s nástupem další noci, při východu hvězd, končí.“[3]

V době, kdy se stával v Jeruzalémě Chrám, rozhodoval o vsunutí třináctého měsíce vždy nejvyšší rabínský soudní dvůr – Sanhedrin. Ve 4. století n. l., když se stupňoval římský protižidovský útlak, ustanovil rabín Hilel II.[4] pevný kalendářní systém, do něhož zakomponoval všechny výše uvedené prvky. Tímto kalendářem se židé řídí dodnes.[5]

1.1. Měsíce židovského kalendáře

Židovský kalendář obsahuje, stejně jako občanský rok, 12 měsíců. Tóra jména měsíců neuvádí a označuje je prostě: první měsíc, druhý měsíc atd. V průběhu babylonského zajetí[6] však měsíce získaly svá současná jména. Jako první měsíc označuje Tóra ten, ve kterém vyšli Židé z Egypta[7], měsíc zrodu židovského národa. Dnes se nazývá nisan, měsíc svátku Pesach. Dvanáctým, posledním je měsíc adar. Vsouváme-li za adar třináctý (= přestupný) měsíc, který umístíme na úplný závěr roku, vytvoříme tzv. Adar Šeni (druhý adar).

Nisan je sice „počátkem měsíců“, první měsíc náboženského kalendáře a kalendáře svátků, ale nový židovský rok začíná vždy na Roš hašana, první den měsíce tišri, kdy byl podle tradice stvořen Adam.

1.1.2. Názvy měsíců

„Bible označuje měsíce roku různým způsobem. Nejedná se pouze o označení jejich číselného pořadí od měsíce, kdy došlo k vyvedení z Egypta, ale také o názvy staroizraelského, aramejského či babylonského původu. Právě babylonský exil přispěl

[3] DIVECKÝ 2005, 8
[4] Hilel II. (330 n. l. – 365 n. l.) byl židovský rabín a v nejvyšší představený Sanhedrinu.
[5] DIVECKÝ 2005, 8-11
[6] Termín babylonské zajetí označuje deportaci a exil Židů z Judského království do Babylonu za vlády Nabukadnesara II. Počátek 6. století př. n. l. až 537 př. n. l.
[7] Vyjití Židů z Egypta neboli Exodus je událost popsaná ve 2. knize Mojžíšově a vypráví o východu Izraelitů z Egypta a jejich putování pouští do země zaslíbené.

patrně k tomu, že měsíce hebrejského kalendáře dostaly svá označení, která se používají dodnes. Některé současné názvy měsíců jsou také doloženy v pobiblických knihách.“[8]

Tiširi – název odvozen od aramejského slovesa, které znamená začínat. Odpovídá září–říjnu. Tento měsíc je nejen spojován se stvořením světa a člověka, ale také se jedná o měsíc, kdy se podle tradice narodili patriarchové. Hlavními událostmi tohoto měsíce jsou oslavy Vysokých svátků, svátků Sukot, Šmini aceret a Simchat Tóra.

Chešvan – měsíc odpovídající říjnu–listopadu. Často se nazývá hořký chešvan. Důvodem je, že na něj nepřipadá žádný svátek.

Kislev – spadá do období listopadu až prosince. Pětadvacátého kislevu začíná osmidenní svátek Chanuka.

Tevet – odpovídá prosinci až lednu. S tímto měsíce jsou spojené truchlivé vzpomínky na dobytí Jeruzaléma, neboť dle tradice začalo v měsíci tevet obléhání města.

Švat – období přelomu ledna a února. Patnáctého dne se slaví tzv. Nový rok stromů neboli Tu bišvat.

Adar – měsíc odpovídající únoru až březnu. V tomto měsíci se slaví svátek Purim. Dle židovské tradice je 7. adar dnem, kdy skonal Mojžíš.

Nisan – březen až duben. Název odvozen z babylonského nisannu neboli začínat. Podle bible se jedná o první měsíc roku. V tomto období se slaví svátek Pesach a začíná se s počítáním omeru.

Ijar – měsíc odpovídající dubnu až květnu. Bible spojuje první den měsíce s Mojžíšovým prvním počítáním národa. Pátý ijar je významným dnem pro stát Izrael, neboť v tento den byla v roce 1948 vyhlášena jeho nezávislost. Sedmnáctého ijaru se slaví Lag baomer, jenž je vzpomínkovým dnem na židovské učence 2. a 3. století.

Sivan – květen až červen. Dle tradice byly v tomto měsíci zjeveny Mojžíšovy desky smlouvy.

Tamuz – měsíc, který odpovídá červnu až červenci. Jedná se o dobu čekání na Mojžíše, během níž došlo také k hříchu zhotovení zlatého telete. Mojžíš na základě těchto událostí dle tradice truchlil až do devátého avu. Sedmnáctého tamuzu došlo k prolomení hradeb Jeruzaléma.

[8] NOSEK/DAMOHORSKÁ 2011, 186

Av – červenec až srpen. V současné době je tento měsíc znám jako měsíc truchlení, neboť devátého avu jsou vzpomínány největší tragické události, které postihly židovský národ.

Elul – odpovídá srpnu až září. Náboženským obsahem tohoto období je duchovní příprava na vysoké svátky.[9]

Sledujeme-li vývoj svátků starého Izraele, můžeme v nich odkrýt nomádské a agrární pozadí. Některé jejich prvky poukazují ještě na kočovnické období, další byly přejaty v době, kdy izraelské kmeny přecházely od nomádského k zemědělskému způsobu života.

[9] NOSEK/DAMOHORSKÁ 2011, 186-189

2. Šabat

Každotýdenní klid šabatu je v židovství jedinečný pojem. O žádném jiném pro židy posvátném dnu se desatero přikázání nezmiňuje. Šabat je dovršením procesu Stvoření. Celý týden směřuje k šabatu a dostává od něj smysl a cíl. Šabat je ústředním tématem židovské víry. Tím, že je obsažen už v desateru přikázání, je významnější a posvátnější než všechny ostatní svátky.[10]

„V židovské tradici se udržuje mnoho historek, které význam šabatu zdůrazňují. V jedné z nich se říká, že Mesiáš, na kterého stále ještě čekáme, přijde teprve tehdy, až všichni Židé dodrží dvakrát za sebou všechny příkazy platné pro šabat, anebo když je všichni dvakrát za sebou nedodrží.“[11]

Po vyjití z Egypta a dlouhém otroctví byl šabat mj. i ztělesněním sociální spravedlnosti. Je to den klidu pro všechny, nezávisle na jejich společenském postavení. Dokonce i pro otroka a cizince. Šabat nesouvisí s Chrámem, proto nabyl zvláštní důležitost pro rozptýlené obce mimo Palestinu.

Šabatová četba následuje pořadí Tóry a je jejím cílem, aby se přečetla v průběhu jednoho nebo tří let celá Tóra. Naproti tomu četba Tóry o svátečních bohoslužbách je selektivní. Vybírány jsou takové pasáže, které pojednávají o historických událostech připomínaných těmito svátky a o povaze jejich příslušných rituálů.

„Když přišli synové Izraele na Sinajskou poušť, poslal jim Bůh nebeskou manu, z níž si mohli připravit nekvašený chléb. Každý den sbírali synové Izraele nebeskou manu, aby ji ještě ten den snědli. Ale šestého dne Mojžíš přikázal nasbírat dvojnásobné množství many, aby vystačila na dva dny, protože sedmý den je dnem klidu, šabat určený k odpočinku, a ten je věnován Bohu. Bůh zdůraznil zejména formu many: nepadala na zem, ale na vrstvu rosy, a nakonec ji zakryla další vrstva rosy. Zůstala tak čistá a čerstvá až do chvíle, kdy byla sebrána. Jako vzpomínku na tuto událost se vkládají šabatové chleby mezi dva ubrousky.“ [12]

Před začátkem šabatu zapálí paní domu dvě svíčky. Na stole leží dva bochníky chleba, které symbolizují dvě porce nebeské many. Při jídle se zpívají tradiční písně velebící šabat.

---

[10] STERN 2002, 35-37
[11] SPIEGEL 2010, 146.
[12] STERN 2002, 35

Během Šabatu je zakázáno 39 kategorií práce. Jsou to práce, které byly nutné při stavbě přístřešků. Všechny šabatové zákazy přestávají platit, jde-li o záchranu lidského života.

„Maimondes uvádí ve svém díle o zákonech týkajících se šabatu (kap. 7) následující pořadí 39 hlavních činností, které jsou o šabatu zakázány: 1. orání, 2. setí, 3. sklízení obilí, 4. vázání obilí do snopů, 5. mlácení obilí, 6. prosívání zrna, 7. třídění zrní a ovoce, 8. prosévání obilí, 9. mletí, 10. hnětení těsta, 11. pečení, vaření, smažení, 12. kosení, 13. bělení nebo praní, 14. česání vlny, 15. barvení, 16. předení vlny, 17. broušení nebo leštění, 18. napínání nití, 19. navíjení nití, 20. rozvazování uzlů, 21. vázání, 22. rozvazování nebo odvazování, 23. šití, 24. trhání, 25. stavění, 26. boření, 27. tlučení kladivem, 28. lovení zvířat, 29. porážka zvířat, 30. stahování z kůže, 31. vydělávání kůží, 32. hlazení, 33. stříhání, 34. psaní, 35. mazání nebo škrábání něčeho napsaného, 36. brázdění pole, 37. rozdělávání ohně, 38. hašení ohně, 39. převážení a přenášení věcí.[13] *“*

V dnešní době by se měly za přestupek proti šabatu považovat takové činnosti jako zapínání a vypínání elektrických spotřebičů, jízda autem, telefonování, zapínání a vypínání televizorů, protože souvisejí s 39 zákazy podle židovského zákona. Kromě toho je o šabatu zakázáno kouřit. V tomto případě se však nejedná o práci, ale o zákaz rozdělávat a používat v tento den oheň.

Důvodem těchto zákazů je snaha, aby se člověk plně soustředil na vyplnění příkazů světit šabat, na oslavu Stvoření. Proto je povoleno a vyžadováno studium a četba Písma, návštěva synagogy a rituály, které mají zdůraznit výjimečnost tohoto dne.

Pátek je dnem příprav, celý dům je uklizen, připravují se pokrmy pro tři sobotní jídla a peče se šabatový chléb.

„Na místě, kde bude sedět otec rodiny, jsou položeny dva šabatové chleby – chlot. Připomínají biblickou manu, kterou Izraelité sbírali na poušti každého dne – kromě sedmého. Šestého dne nasbírali vždy dvojnásobné množství. Dva sobotní chleby tuto skutečnost připomínají. Jsou přikryty rouškou, která je symbolem rosy, pokrývající manu.“ [14]

[13] STERN 2002, 36
[14] KUNETKA 2008, 19

Kidušem[15] se posvěcuje šabat a vyznává se, že je dědictvím a připomínkou stvoření světa a vyjití z Egypta. Je zvykem, aby se všichni přítomní trochu napili vína určeného na kiduš. Než pán domu pronese požehnání nad dvěma *chalot*[16], všichni si umyjí ruce. Každý také dostane kousek *chaly*, sousto posype solí nebo do ní vloží a zopakuje právě pronesené požehnání. Pak může začít slavnostní večeře s různými saláty, rybou, masem a dalšími lahůdkami. Oblíbeným jídlem pro sobotní den je šoulet[17] ze zeleniny, ovoce a masa, toto jídlo je možné udržovat teplé, neboť v sobotu není dovoleno péct ani vařit.[18]

Při ranní modlitbě si muži o šabatu oblékají *talit*[19], ale neberou si *tfilín*[20]. Struktura modlitby je podobná jako po celý týden. Přidává se jen několik žalmů, aby se vysvětlily některé pojmy týkající se šabatu.[21]

„Šabat končí, když jsou na nebi vidět první hvězdy. Přesný čas konce šabatu se různí od města k městu a v různých zemích podle zeměpisné šířky a délky. Úkolem rabínů je vypočítat přesný čas pro město, kde působí, a sdělit ho členům obce, případně pomocí kalendáře obce, který mají členové k dispozici. Přesto se šabat o několik minut prodlužuje ‚aby to posvátné trvalo ještě o chvilku déle než to světské'.“[22]

Po obědě následuje tradiční zdřímnutí nebo se čtou svaté texty či přijímají návštěvy. Pozdě odpoledne odcházejí muži opět do synagogy na odpolední modlitbu. Po ní následuje třetí jídlo obvykle v přítomnosti rabína či učence. Zákon přikazuje, že se má o šabatu třikrát slavnostně stolovat. Při tomto menším občerstvení přednáší rabín nebo pozvaný učenec na téma z Tóry, které se týká příslušného týdne a které bylo probíráno na dopolední bohoslužbě. Pokud člověk dodržuje šabat a chodí každý týden do synagogy, vyslechne si a přečte v průběhu roku všech pět knih Mojžíšových.

Nejcharakterističtějším předmětem v rámci šabatu jsou šabatové svícny. Není pro ně předepsán žádný konkrétní tvar, používaným materiálem bývá nejčastěji stříbro, poté měď a její slitiny či jiné kovy.[23]

---

[15] Kiduš je požehnání recitované nad vínem nebo hroznovou šťávou, jehož obsahem je posvěcení šabatu nebo jiného svátku

[16] Plurál slova chala. Měkký bílý, do copů pletený chléb, který se peče na počest šabatu a jiných slavností.

[17] Šoulet je tradiční židovský pokrm připravený z luštěnin a zeleniny.

[18] STERN 2002, 41-43

[19] Modlitební plášť, který oblékají zbožní židé během modlitby.

[20] Tfilin jsou modlitební řemínky. Jsou vyrobeny z kůže a jsou na nich přidělány černé krabičky, ve kterých jsou uloženy úryvky z Tóry. Jeden se připíná na ruku a druhý na čelo.

[21] STERN 2002, 41-45

[22] STERN 2002, 48

[23] NOSEK/DAMOHORSKÁ 2011, 198

2.1. Oddělení Šabatu „Havdala“

Havdala je předěl mezi dnem svátečním a nadcházejícími dny všedními. Původ této ceremonie je starověký a dle tradice se jedná o ceremonii zavedenou Sanhedrinem.

Obřad havdala uzavírá šabat, začíná zapálením pletené svíce se čtyřmi knoty. Oheň havdalové svíce je prvním, který byly zažehnut od pátečního večera. Svíci, která bývá zasazena do speciálního svícnu, drží nejmladší z přítomných chlapců. Otec požehná víno a po něm vonné koření. Vůně koření má podle mystické tradice utěšit člověka, kterého při obřadu opouští jeho šabatová duše. Koření se uchovává v ozdobných, nejčastěji stříbrných kořenkách. Třetí požehnání se vyslovuje nad plamenem svíce. Světlo svíce připomíná první akt stvoření. Muž, který provádí obřad, uchopí pohár a svíci a pronese poděkování Hospodinu za to, že odděluje svaté od všedního, světlo od tmy a sedmý den od dnů práce.[24]

Podle židovské tradice je každý Žid o šabatu obdařen další duší, která ho na konci šabatu opět opouští. Symbolický význam druhé duše má opět zdůraznit význam šabatu v životě věřícího žida, jeho blahodárnou, ba léčivou psychickou sílu, kterou má.

Mělo by se dbát na to, aby se havdala pronášela nad pohárem vína, i když lze eventuálně použít i jiného nápoje, např. piva. Když se židé vraceli z exilu v Babylónii do Izraele, byly těžké časy a ne každý si mohl víno dovolit. Když se situace židů v Izraeli zlepšila, zavedli rabíni znovu zvyk pít při havdale víno. Aby se tento obyčej udržel, dovolili používat i jiných nápojů, například piva, pro eventuální budoucí těžké časy. Někteří pánové domu nechávají víno z poháru přetéci na znamení přání blahobytu v novém týdnu. Zbytkem vína obsaženým v poháru je potom uhašena svíčka pro havdalu.

[24] SPIEGEL 2010, 1154-156

3. Roš chodeš

Roš znamená hebrejsky hlava. Roš chodeš (doslova hlava měsíce; Nový měsíc) zahrnuje každý židovský měsíc. První den měsíce nisan, čtrnáct dní před odchodem z Egypta, přikázal Bůh Mojžíšovi, aby vyhlásil novoluní. Od této chvíle se datuje tradice Nových měsíců, která nepřerušena trvá do dnešních dnů.

„*Dnes však již nemá Roš chodeš takový význam jako v historii. Roš chodeš je v dnešní době polosvátkem, který v dobách Chrámu býval svátkem řádným. Tehdy se přinášely zvláštní oběti navíc. Po zničení Chrámu byly tyto oběti nahrazeny moblitbami.*[25]“

V dobách existence jeruzalémského Chrámu vyhlašoval Roš chodeš nejvyšší rabínský soudní dvůr – Sanhedrin. Po uplynutí 29 dní od posledního novoluní, třicátý den měsíce, čekali rabíni v jeruzalémském Chrámu příchod svědků. Každý muž, který na obloze uviděl první srpek nového měsíce, spěchal do Chrámu podat svědectví. Pokud přišli alespoň dva důvěryhodní svědci včas, mohl soudní dvůr vyhlásit 30. den dnem Nového měsíce, v Chrámu přinesli kněží předepsané oběti a začalo nové počítání. Mohlo se ovšem stát, že například pro špatné povětrnostní podmínky nespatřil třicátý den nikdo nový srpek měsíce. Proto musel Sanhedrin počkat, a automaticky pak vyhlásit Roš chodeš až den následující. V průběhu generací se ustavil v Jeruzalémě zvyk slavit Roš chodeš již třicátý den měsíce s nadějí, že svědkové dorazí ještě před západem slunce. Pokud však nikdo včas do Chrámu nedorazil, slavil se i den třicátý první.[26]

Sanhedrin vysílal jízdní posly po Izraeli, aby informoval obyvatele, zda je Roš chodeš vyhlášen třicátý nebo třicátý první den. Se vzdálenou Babylonií, kde žila významná židovská komunita, existovalo spojení pomocí systému ohňových signálů zapalovaných na vybraných výšinách. V době druhého Chrámu se však objevili nepřátelé, kteří na kopcích úmyslně zapalovali ohně a šířili falešné zprávy, proto se rozhodli rabíni slavit tento svátek v obou možných termínech. Tak vznikl zvyk zdvojit

[25] STERN 2002, 25
[26] DIVECKÝ 2005, 14-15

mimo Izrael biblické svátky. Situace se však dále zhoršovala, Římané pronásledovali přicházející svědky a dobrovolníků ubývalo. Za těchto podmínek ustanovil rabín Hilel II. ve 4 století n. l. Pevný kalendář. Z úcty ke staré jeruzalémské tradici přiřkl některým měsícům dvoudenní Roš chodeš, jiným jednodenní. Biblické svátky mimo Izrael zůstaly dodnes dvoudenní.

„Protože židovský kalendář je vázán na fáze měsíčního cyklu, má začátek nového měsíce význam nejen chronologický, ale i náboženský. O novém měsíci si má člověk uvědomit možnost nového začátku; nov je tak znamením mravní obnovy a obrácení. “[27]

Ve starověku byl Roš chodeš považován za velmi důležitý svátek a byl s velkou vážností dodržován. Byla přerušena práce, v Chrámu se obětovaly speciální oběti, troubilo se na šofar[28]. Po zničení Chrámu, kdy již nebyl možný obětní rituál, význam jeho dodržování upadl. Avšak nadále hrál důležitou roli v náboženském životě židů, protože nový měsíc byl důležitý pro stanovování dat slavení svátků. To byla velmi zásadní událost, neboť diskuse o kalendáři mohly rozdělit židovskou komunitu.

„Po zničení Chrámu přešla moc vyhlášení dne nového měsíce na představeného soudního dvora v Javne. Když vedení židovstva přešlo z palestinského patriarchy na gaony v Babylonii, moc ustanovovat tento den a začleňování zvláštního měsíce v přestupném roce zůstala v rukou patriarchy. To podporovalo a udržovalo prestiž patriarchy a jeho dvora. Když však křesťanské úřady v Palestině zakázaly rozšiřování informace týkající se Roš chodeš a přestupného roku, stál patriarcha Hilel II. před volbou buď trvat na výhradním právu autority tradičně příslušející jeho dvoru, nebo zachránit judaismus před hrozbou chaosu pramenícího z nejistoty o kalendáři. Rozhodl se obětovat svůj osobní zájem. Roku 359 publikoval Hilel II. kalendář založený na

[27] KUNETKA 2008, 90

[28] Šofar, je nejčastěji beraní roh, na který se troubí během vysokých svátků. Dříve se pomocí něho oznamovaly důležité události. V dnešní době je možné jej vyrobit i z jiného zvířecího rohu, kromě kravského.

astronomických výpočtech, a tak osvobodil židovské komunity od závislosti na palestinském nejvyšším dvoře. Tím se mu podařilo udržet jednotu rozptýlených židů".[29]

4. Biblické svátky

4.1. Vysoké svátky

Vysoké svátky jsou známy pro svou kajícnou, až trýznivou atmosféru. Začínají dle hebrejského kalendáře 1. a končí 10. tišri. V jejich průběhu se rozhoduje o zpečetění osudu každého člověka pro nadcházející rok, o jeho zapsání do „Knihy smrti" nebo „Knihy života". Proces sebezpytování však nezačíná teprve 1. tišri. Již od prvního dne měsíce elul jsou v sefardských[30] komunitách pronášeny slichot, a to každé ráno před východem slunce. Závěr ranní bohoslužby je doplněn o troubení na šofar. Aškenázské[31] obce většinou začínají recitovat slichot v sobotu večer před Roš ha-šana.

4.1.1. Roš ha-šana

Roš ha-šana připadá na měsíc elul. Celý tento měsíc je ve znamení příprav na dva veliké svátky – na Roš ha-šana a Jom kipur. V měsíci elul by měl každý provést důslednou inventuru svých skutků a připravit se na nadcházející dny soudu. Je třeba provést tři nezbytné kroky: člověk musí litovat svých špatných skutků, omluvit se za ně a pevně se rozhodnout je neopakovat.

„Nápravu a pokání samozřejmě nelze vykonat přes noc. Pokání je komplexní mnohastupňový proces a právě po těchto jednotlivých stupních, které nás vedou k nápravě, stoupáme a zlepšujeme a napravujeme naše charakterové vlastnosti. To si

[29] NOSEK/DAMOHORSKÁ 2008, 137

[30] Sefardové jsou židovská větev. Za sefardy jsou považováni Židé žijící až do roku 1942 na Pyrenejském poloostrově, v Středomořské oblasti, Balkánu a Orientu.

[31] Aškenázové jsou druhou židovskou větví. Jsou to Židé, jejichž předkové pocházejí ze střední a východní Evropy.

žádá čas a úsilí, a tak tento dlouhý proces začínáme již prvního dne měsíce elul, třicet dní před Roš ha-šana.“[32]

Roš ha-šana je dnem zrození lidstva, protože v této den se slaví narozeniny prvního člověka Adama, který byl stvořen šestého dne Stvoření. O každoročních „narozeninách“ si lidé připomínají, že Bůh Adamovi odpustil hříchy, a věří, že i jim Bůh odpustí jejich hříchy. Po stvoření člověka Bůh přikázal slavit první den sedmého měsíce.

Předcházející měsíc elul slouží k přípravě velkého svátku, a proto v něm není žádný vlastní svátek ani den smutku.

Velikou moc má zvuk šofaru. Každý, kdo ho jednou slyšel, bude si ho pamatovat do smrti. Na šofar se troubí na Nový rok, jeho zvuk má otevřít dvířka do nejvnitřnějších zákoutí duše. I proto ustanovili rabíni zvyk troubit na šofar každé ráno měsíce elul, aby si všichni blížící se svátky uvědomili. Šofar je tradičně vyráběn z beraního rohu. Za určitých okolností lze použít i rohu kozla, ale jiné typy zvířecích rohů nejsou pro troubení na šofar o svátku Roš ha-šana vhodné. Nevhodný je například kravský roh, protože připomíná hřích se zlatým teletem. Šofar by měl být zahnutý, aby symbolizoval, že čím více se člověk pokořuje, tím více má zásluh. Troubení na šofar naráží na budoucí vykoupení, kdy duch nečistoty bude vyhoštěn ze země. Dle jiných názorů představuje troubení na šofar lidský nářek k Bohu beze slov a jeho melodie výkřik duše toužící po vykoupení. Rabíni používali šofar k ohlašování věcí veřejného charakteru, jako byly půsty, neúroda, mor, plísně či oblečení. Pokud však některý ze dnů Roš ha-šana připadne na šabat, na šofar se netroubí.[33]

Nový rok, 1. a 2. tišri, je spojen s několika významnými událostmi, které určují jeho ráz. Ačkoli to Tóra nikde výslovně nezmiňuje, tradice uvádí první tišri jako datum stvoření člověka, což je chápáno jako vrchol sedmidenního tvůrčího procesu. Proto je Roš ha-šana dobou výročního účtování všeho stvořeného, dnem soudu. Tento den se,

[32] LAU 2012, 187

[33] DIVECKÝ 2005, 33-35

o mnoho set let později, narodil praotec Abrahám. I jeho vnuk Jákob se narodil na Roš ha-šana. Nový rok byl dnem, kdy byly v průběhu dějin vyslyšeny do té doby bezdětné ženy Sára, Ráchel a Chana. Ráchelin prvorozený syn Josef, uvězněný v egyptském žaláři, byl právě prvního tišri osvobozen a předstoupil před faraona. Na Roš ha-šana se vymanili židé z otrocké práce v Egyptě, což byl první krok k celkovému osvobození. Od Roš ha-šana do Pesachu proběhlo deset egyptských ran. Po zničení prvního Chrámu, když se s Ezrou Písařem[34] vrátila z Babylonie část exulantů zpět do Izraele, došlo na Roš ha-šana na Chrámové hoře k velkému shromáždění lidí, kteří zahájili stavbu nového Chrámu.[35]

Z důvodu nejistoty určení Nového měsíce, který je v tomto případě zároveň i Novým rokem, je Roš ha-šana jediným biblickým svátkem, který i v Izraeli trvá dva dny. Když Hilel II. zaváděl pevný kalendář, stanovil pravidla tak, aby 1. tišri nikdy nepřipadl na neděli, středu a pátek. Tím se zabrání kolizi svátku s šabatem a zároveň Jom kipur nikdy nepřipadne na pátek či neděli, čímž se předejde mnoha problémům.

Rabínská tradice nazývá svátek Roš ha-šana Dnem soudu. Podle ní jsou tento den otevřeny tři knihy: osoby zcela spravedlivé jsou zapsány do knihy života, velcí hříšníci do knihy smrti a všichni ostatní do knih „prostředních“. Ti posledně jmenovaní mají až do Jom kipur možnost napravit se a zvrátit svůj osud.

„Troubení na šofar je hlavním příkazem Dne soudu. Tradice vyjmenovává deset důvodů, proč se má na Roš ha-šana na šofar troubit:

1) *Tento den se korunuje Bůh za Krále světa. Na korunovacích bývá zvykem slavnostně troubit.*
2) *Dny mezi Roš ha-šana a Jom kipur se nazývají Deset dní pokání – šofar má napomoci otevřít duše hříšníků a obrátit je směrem ke Stvořiteli.*

[34] Ezra písař neboli Ezdráš byl židovský rabín, písař a vysoce postavený úředník na perském dvoře pověřený organizovat návrat Židů do Jeruzaléma kolem roku 458 př. n. l. S jeho jménem je spojena biblická kniha Ezdráš.

[35] DIVECKÝ 2005, 33-39

3) *K pokání má napomoci i připomenutí daru Tóry na hoře Sinaj, při kterém rovněž zněl zvuk šofaru.*
4) *Samotný zvuk šofaru bývá často tak pronikavý, že v hříšníkovi probudí myšlenky na nápravu.*
5) *V dlouhé historii židovského národa často proroci varovali národ před odklonem z přímé cesty a slova proroků se přirovnávají ke zvuku šofaru.*
6) *Troubením se připomíná proroctví o Dni závěrečného soudu, který bude dnem „šofaru a troubení“.*
7) *Zvuk šofaru připomíná vítězný ryk nepřátel bořících Chrám a povinnost modlit se za obnovu svatyně.*
8) *Troubení šofaru upevňuje víru v návrat z exilu, o kterém je psáno: „A bude ten den a rozezní se velký šofar…“*
9) *Připomíná oživení mrtvých, kteří dle proroctví „uslyší hlas šofaru“.*
10) *Šofar má připomenout poslední Abrahámovu zkoušku – obětování Izáka, místo kterého byl nakonec obětován beran zachycený rohy ve křoví.“* [36]

Jedním z nejpodivnějších židovských zvyků, jehož vznik se datuje do raného středověku, je tašlich. Mnozí velcí učenci dokonce tento zvyk v minulosti zavrhovali. Dnes je ale pevně zakotven a praktikován. Tašlich spočívá ve shromáždění se u vod řeky, rybníka nebo moře, do kterých se symbolicky odhazují hříchy. Voda, k níž se chodí, musí být „živá“, tzn. že v ní musejí být ryby, aby si lidé připomněli, že jejich existence je stejně křehká jako život ryb, které mohou rybáři kdykoli vylovit a musí na zemi zemřít. Jako vysvětlení tohoto zvyku lze uvést pevnou víru v odpuštění hříchů, které proroctví popisuje jako jejich utopení v moři. Jsou však i jiné názory, proč se chodí na Roš ha-šana k vodě. Někteří uvádějí fakt, že v minulosti bývali židovští králové korunováni u vody. Jiní poukazují na pokoru, kterou voda představuje svým

[36] DIVECKÝ 2005, 37

stálým směřováním dolů, k zemi. Další za důležitou chápou přítomnost ryb, které jsou symbolem úspěšného Nového roku.[37]

„V modlitbě tašlich žádáme Boha, aby nám dopřál rok života a míru a aby naplnil kladná přání, která chováme v srdci. Je zvykem pak vyprázdnit kapsy od drobků a smítek jako symbol odhazování hříchů, které na nás ulpěly během uplynulého roku“.[38]

Jídla podávaná na Roš ha-šana mají dlouhou tradici. Namísto chlebů pletených do copů se pečou kulaté, které se za normálních okolností sypou na zlepšení chuti solí, jež je při každém jídle na stole. V období mezi Roš ha-šana a koncem svátku Sukot se sůl bohatě nahrazuje medem, jeho sladkostí si věřící vyprošují sladký požehnaný rok. Jako symbol plodnosti se hodně jedí ryby, zejména kapr. Tradičním způsobem se připravují i rybí hlavy a také hovězí mozeček a hovězí jazyk. Ti, kteří jedí sousto ze skopové hlavy, si přitom připomínají obětování Izáka. Je zvykem o tomto svátku jíst poprvé v roce granátová jablka, neboť ta symbolizují přání, aby byl nadcházející rok plodný a záslužný. Kromě těchto jídel se jí také hovězí nebo drůbeží vývar, maso a jídlo končí sladkostmi, např. koláči. O šabatu a o svátcích se nepije žádný přesně stanovený druh vína, ale na Roš ha-šana by mělo být sladké bílé víno, protože bílá je barvou čistoty.

Zvyky a modlitby na druhý den Roš ha-šana jsou stejné jako první den – na rozdíl od druhých dnů svátků, které byly ustanoveny pro židy v diaspoře, z nichž každý je považován za opakování předchozího dne, stanovuje Talmud[39] oba dny Roš ha-šana jako jeden dlouhý den trvající 48 hodin. K Bohu směřuje veškerá liturgie na Roš ha-šana. V modlitbách je zdůrazňována Boží všemohoucnost a vláda nad lidstvem. Stává se ústředním bodem lidského směřování zvláště pro ty, kteří v průběhu roku sešli ze správné cesty.

---

[37] DIVECKÝ 2005, 38-39

[38] LAU 2012, 207

[39] Talmud je zápis rabínských diskusí týkajících se židovského zákona a etiky, které židovská tradice považuje za směrodatné.

Ačkoli jsou dva dny Roš ha-šana čas soudu, nejedná se o období smutku. Naopak, Roš ha-šana je svátkem, během něhož je přikázáno radovat se. Vědomí, že Bůh s lidmi naloží milostivě a díky jeho milosrdenství bude nad nimi vynesen příznivý rozsudek, odhání z těchto dnů onen melancholický závoj, melancholické pocity, které mohou období soudu provázet.

Na Roš ha-šana jsou synagogy po celém světě plné. Všechna místa jsou rezervovaná a obsazená. To proto, že na Nový rok chodí do synagog i ti, kteří tak v průběhu celého roku nečiní. Atmosféru slavnostní bohoslužby umocňuje výzdoba synagogy, kde převládá bílá barva. Bílým plátnem je pokryta bima, schránka na Tóru i jednotlivé svitky, muži mají na sobě kitl.[40]

Na třetí den měsíce tišri zavedli rabíni talmudického období jeden postní den na paměť Gedalji. To byl velice vážený židovský vůdce a Nabúkadnesar II.[41] ho jmenoval místodržitelem Judeje, v období babylonského exilu byl však zavražděn svým soupeřem Izmaelem. Jeho smrtí v roce 580 př. n. l. zhaslo Izraeli poslední světlo naděje.

Gedalja, byl vlastně usmrcen o svátku Roš ha-šana, ale protože je to velká slavnost, byl půst přesunut na třetí den měsíce tišri. Půst začíná za svítání a končí, když jsou vidět první hvězdy.

4.1.2. Deset dní pokání

Období od Roš ha-šana do Jom kipur. Od prvního do desátého dne měsíce tišri, které je vyhrazeno individuálnímu usmíření, vyznání hříchů a pokání. Posláním tohoto každoročního období pokání je, aby byl člověk zapsán do Knihy života, neboť rozhodnou snahou vyhnout se prohřeškům toho může dosáhnout.

Stará tradice říká, že od Roš ha-šana až do konce svátku Jom kipur jsou otevřeny nebeské knihy života a smrti. V nich jsou zaznamenány dobré a zlé činy každého

[40] Kitl je jednoduchý bílý oděv, který symbolizuje čistotu a pomíjivost lidského života. Židovští muži jej nosí během Vysokých svátků, ženich jej obléká během svatebního obřadu. Zbožní Židé se v něm nechávají pochovat.

[41] Nabúkadnesar II. byl nejvýznamnější z novobabylonských vládců. Roku 587 př. n. l vedl boje s Judským královstvím, které nakonec vyhrál a zbořil celý Jeruzalém včetně prvního jeruzalémského Chrámu.

člověka. Dny pokání slouží nejen k sebezpytování, ale zároveň k přípravě na božské určení budoucího údělu. Tato myšlenka a spojení minulosti a budoucnosti nachází svůj výraz v kulatém pečivu, které se váže k oslavám židovského Nového roku a symbolizuje koloběh roku.

4.1.3. Jom Kipur

Deset dní mezi Roš ha-šana a Jom Kipur se nazývají dny pokání. V této době mezi dvěma vysokými biblickými svátky se dbá především ve zvýšené míře na pečlivost plnění příkazů, prodlužuje se čas věnovaný studiu Tóry, říkají se ranní omluvné modlitby slichot, ve kterých se prosí za odpuštění, mnozí mají ve zvyku se postit. Věřící ve svém okolí vyhledávají přátele i nepřátele a snaží se je odprosit, za vše co jim v uplynulém roce provedli. Talmud na mnohých místech vypráví o velikosti těch, kteří uměli odpouštět. Naopak člověk, který je upřímně prošen o odpuštění a prosbu nepřijme, je chápán jako veliký hříšník.

„Pokání má několik úrovní: a) uznání spáchání hříchu; b) lítost nad tímto konáním; c) vyvarování se opětovaného spáchání hříchu; d) vyznání hříchu; e) zavázání se, že tento hřích již nikdy v budoucnu nespácháme. Špatného počínání je třeba litovat, stejně jako je třeba předsevzít si, že tento hřích nespácháme ani v budoucnu, jinak naše pokání dostane závažnou trhlinu, ale samotné pokání nestačí – je třeba se vyznat ze svých hříchů, neboť samo vyznání je pozitivním přikázáním. Naše vyznání je jen mezi námi a Bohem, nikým jiným. Judaismus také v zásadě neschvaluje líčení hříchů jiným lidem.“[42]

Předvečer svátku Jom kipur má výjimečný ráz. Protože další den následuje celodenní půst, je zvykem vydatně jíst. Dopoledne má své tradiční místo ryba. V dřívějších dobách bylo ve zvyku tzv. kaparot, což je symbolické převádění hříchů na bílého kohouta, ze kterého se odpoledne připraví posilňující pokrm pro chudé spoluobčany. Tento způsob dobročinnosti je často uváděn jako způsob, kterým lze napravit mnohé hříchy. Dnes dává většina lidí přednost kaparot ve formě bankovek,

[42] LAU 2012, 209

které se vkládají do synagogálních pokladniček pro potřebné. S blížícím se večerem se muži chystají do mikve[43]. Po večeři se odchází do synagogy, ve které se na Jom kipur shromažďuje celá obec.[44]

Jom kipur je pro mnohé nejvýznamnější den v židovském kalendáři. Tento den odpustil Bůh Izraeli zhotovení zlatého telete, tento den se Abraham obřezal a uzavřel tak smlouvu s Hospodinem. V synagogách se vyznávají věřící ze svých hříchů. Mnozí jsou odění do bílých šatů představujících pohřební rubáš – kitl. Bílá barva ale také představuje velekněžský šat a barvu čistoty. Někteří stojí po celý den, aby zdůraznili, že na Jom kipur jsou podobni stále stojícím andělům, když tráví čas jen modlitbami, nikdo nejí, nehřeší. Říká se, že 364 dní v roce jsou lidé ovládáni zlým pudem. Jen jeden den nemá sílu – na Jom kipur.

Vážně nemocný člověk může na Jom kipur jíst a pít, byť jen v nezbytně nutné míře. To proto, že záchrana života je nejvyšším příkazem, pro který se může a musí porušit šabat nebo dokonce Jom kipur. Z tohoto důvodu je Jom kipur i mimo Izrael omezen na jeden jediný den, ačkoli logicky by měl být jako každý biblický svátek zdvojený. Také malé děti se na Jom kipur nepostí, ty větší (starší devíti let) se pomalu učí vydržet nejíst několik hodin, aby po dosažení náboženské dospělosti (u dívek ve 12, u chlapců ve 13 letech) byly připraveny na přísný půst. Pro všechny ostatní je Jom kipur celodenním půstem. Půst na Jom kipur je jediným postním dnem zmíněným Tórou.

„Ve skutečnosti je Jom kipur jedním z šesti postních dnů v kalendáři. Jeho zvláštností je fakt, že z šesti postních dnů je jediný, který stanovil sám Hospodin a zmiňuje se o něm Tóra. Tento naprostý půst, jenž začíná půl hodiny před západem slunce 9. den měsíce tišri, trvá něco přes 25 hodin až do objevení prvních hvězd, jímž končí 10. den měsíce tišri. Tento půst je absolutní, slouží k očištění duše a povzbuzuje k pokání.“[45]

---

[43] Mikve je rituální židovská lázeň. Je tvořena nádrží s přírodní vodou a slouží k rituálnímu očištění osob a předmětů.

[44] DIVECKÝ 2005, 40-44

[45] STERN 2002, 79

Půst se vztahuje na 5 oblastí:

- jídlo a pití,
- mytí ,[46]
- parfémování a kosmetika,
- kožená obuv,
- pohlavní styk.

Vzpomínka na zemřelé se koná na Jom kipur dopoledne. Podobné vzpomínky jsou součástí liturgie i na ostatní biblické svátky, na Jom kipur však jsou nejdůležitější, protože v tento den se i jménem zemřelých prosí za odpuštění.

Je zvykem před odchodem do synagogy požehnat všem dětem, každému zvlášť. Otec položí pravou ruku na hlavu každého dítěte a požehná mu zvláštním požehnáním, vyhrazeným pro předvečer Jom kipur. Dříve než rodina opustí dům, zapálí vysokou, nejméně 25 hodin hořící svíci, která má svítit po celý sváteční den. Také v synagoze se zapalují svíce. Pro obřady tohoto svátku jak v synagoze, tak v domě je příznačné rozjímání, modlitby a požehnání.[47]

Odpoledne o Jom kipur se čte kniha Jonáš[48]. Se západem slunce končí denní oslavy závěrečnou liturgií. Táhlý tón šofaru doprovází uzavření schránky na Tóru. Lidé si vyměňují přání všeho dobrého do dalšího roku a rozcházejí se do svých domovů, aby po dlouhém půstu pojedli první jídlo.

„Mnoho věcí porušujeme z neznalosti, omylem. I takový neúmyslný hřích se musí odčinit pokáním, lítostí. Častokrát také chybujeme tím, že si neplníme své povinnosti. I tento případ se dá napravit pokáním. K odčinění těžších provinění nestačí jenom účinná lítost v podobě Suva. Abychom měli možnost smýt stopy provinění, byl v kalendáři ustanoven Jom kipur. Velice těžké hříchy však ani Jom kipur neočišťuje.“[49]

---

[46] Pokud si člověk ušpiní ruce nebo jinou část těla, je možné je umýt, ale pouze za účelem odstranění nečistoty.

[47] STERN 2002, 82-83

[48] Kniha Jonáš je jednou z prorockých knih Starého zákona. Řadí se mezi 12 menších proroků.

[49] DIVECKÝ 2005, 43

V předvečer Jom kipur zbožní židé používají speciální důtky k bičování. Zvyk byl dodržován v některých ortodoxních aškenázských společenstvích. Obvykle se jedná o jednoduchý kožený pás, někdy s připojeným dřevěným držadlem.

Pro atmosféru a liturgii svátku Jom kipur je charakteristická spíše slavnost než smutek. Spolu s pravidelně přicházejícími věřícími se tu shromáždí i židé, kteří po většinu roku do synagogy nechodí. Rabín, kantor a další představitelé vykonávající bohoslužbu si stejně jako zbožnější členové obce obléknou bílý kitl. Bílý parochet[50] zakrývá také svatostánek.

Pravděpodobně nejúzkostnější Jom kipur v historii zažili židé v roce 1973, kdy byli vojáci izraelských ozbrojených sil, kteří se modlili u Suezského průplavu a na Golanských výšinách, zrádně napadeni arabskými jednotkami. Konflikt trval tři dny a nakonec přinesl vítězství Izraelcům, od té doby se tato událost nazývá Jomkipurovou válkou.

„Židovský národ byl vybrán Hospodinem k obzvláštnímu úkolu. Z jeho středu byl vybrán kmen Levi, aby se věnoval Chrámové službě. Z tohoto kmene byla vybrána Áronova rodina a byla určena za koheny. Z nich vždy jen jeden mohl být velekněz. Z celého zemského povrchu byla vybrána země Izrael jako Svatá země. Z ní byl vydělen Jeruzalém jako Svaté město. V Jeruzalémě byla jedna hora určena za Chrámovou horu. Na její části byl vystavěn Chrám a v něm se nacházela Nejsvětější svatyně s Archou úmluvy a deskami Desatera. Rok má 365 dní. Některé dny jsou všední, jiné jsou sváteční. Nejvyšším svátkem šabat. Jom kipur je nazýván šabat šabatů. Jednou v roce se protnuly tři svatosti. Svatost lidská, svatost místa a svatost času. Jen jednou v roce mohl vstoupit velekněz do Nejsvatější svatyně. Na Jom kipur.“[51]

4.2. Poutní svátky

Z religionistického hlediska jsou tyto svátky v podstatě zemědělskými oslavami sklizní. Na svátek Pesach připadá sklizeň ječmene na jaře, o svátku Šavu´ot se sklízely

[50] Parochet je je ornamentální závěs či opona zakrývající svatostánek s Tórou v synagoze.
[51] DIVECKÝ 2005, 44

obiloviny v létě, v čase svátku Sukot se jednalo o sklizeň ovoce na podzim. Během těchto svátků v biblických dobách putovali muži do jeruzalémského Chrámu.

4.2.1. Pesach

Svátek Pesach se vztahuje ke stěžejní události v izraelských dějinách – vyvedení z Egypta. Vysvobození z Egypta je chápáno jako vykoupení, které je důkazem toho, že Hospodin plní své sliby, a tak, jako byl Izrael vyveden ze země Egyptské, bude vykoupen i v budoucnosti.

„Čtyři jména svátku Pesach odrážejí jeho čtyři různé aspekty, které spoluvytvářejí mozaiku prvního ze tří biblických poutních svátků roku:

1) *Chag Hapesach – svátek překročení, souvisí s poslední z deseti egyptských ran*
2)*Chag hamacot – svátek macesů (nekynutého chleba), symbolika vyjití z Egypta*
3) *Chag hacherut – svátek svobody, osvobození z egyptského otroctví*
4) *Chag haaviv – svátek jara, hospodářský charakter svátku"*[52]

Pesach představuje výrazně národní svátek. Východ z Egypta a darování Tóry představují dva rozhodující momenty, které dodnes formují naše chápání „židovství" – jeho „nacionální" a „náboženský rozměr".

Pesach znamená přejití, překročení Hospodinovo, při kterém ušetřil izraelské prvorozence.

V Tóře se v odstavci o vyjití z Egypta říká, že k události došlo v jarním měsíci. Proto se svátek také nazývá svátkem jara. Aby Pesach vždy připadl na jaro, přidává se ke dvanácti lunárním měsícům třináctý měsíc, a to sedmkrát za devatenáct let.

Vyjití Izraelců z Egypta a jejich následné putování do země zaslíbené je obsahem celé biblické knihy Exodus[53]. Již první kapitola věnuje pozornost utrpení Izraele v Egyptě, následují pojednání o vyvolení Mojžíše k záchraně národa, o jeho setkání s Hospodinem a následném vyslání do Egypta. Po neúspěšném vyjednávání Mojžíše s faraonem, kdy panovník nechce propustit izraelský národ z otrocké práce,

[52] DIVECKÝ 2005, 16

[53] Exodus je název pro 2. knihu Mojžíšovu. Pojednává o vyjití Židů z Egypta a jejich putování pouští do zaslíbené země.

kterou pro něj vykonával, trestá Hospodin Egypt sesláním tzv. deseti egyptských ran (zkažení vod, žáby, komáři, mouchy, dobytčí mor, vředy, krupobití, kobylky, temnota, pobití všeho prvorozeného). Před poslední ranou nařizuje Hospodin Izraeli přípravu na vyjití z Egypta.[54]

Den před Pesachem je postním dnem pro všechny prvorozené muže na paměť zázraku přežití prvorozených, když Bůh naproti tomu nechal v noci před vyjitím židů z Egypta usmrtit egyptské prvorozené.

Odpoledne před svátkem je zakázáno pracovat, je však nutné věnovat se všem přípravám svátku. Tato tradice sahá až do dob Chrámu, neboť tehdy se konala pesachová oběť.

Maca[55] se stala symbolem svátku Pesach. Sedm (mimo Izrael osm) dní jedí židé pouze nekynuté potraviny.

Macesy, připomínají vyjití z Egypta, ke kterému došlo v takovém spěchu, že ani nebyl čas nechat těsto vykynout. Urychlený odchod z Egypta odráží hlubokou víru vycházejících. Víru ve šťastný konec jejich putování pouští, do které vstoupili vedeni Božím poslem, Mošem.

Na Pesach se chámec[56] nesmí jak jíst, tak jej nesmí židé ani vlastnit. Proto se snaží staré zásoby kynutých věcí před Pesachem dojíst. Zbytek se musí prodat nebo zničit. 13. nisanu večer hledají židé ve svých již uklizených domech chamec. Se svíčkou v ruce pátrají ve všech spárách a zákoutích bytu tak, jako si mají propátrat zákoutí svých niter a zbavit je nadutosti. Nalezený chamec pečlivě uloží a ráno spálí. 14. nisanu přes den se prvorození postí na památku jejich záchrany při desáté egyptské ráně. Patnáctého začíná vlastní svátek. První dva dny (v Izraeli první den) se pořádají sederové[57] večeře.

---

[54] NOSEK/DAMOHORSKÁ 2011, 215-218

[55] Maca, v množném čísle Maces, je tradičním a základním pokrmem během Židovského svátku Pesach. Jedná se o křehký nekvašený chléb hranatého nebo kulatého tvaru.

[56] Chamec je název pro potraviny, které v průběhu své přípravy prošly procesem kvašení nebo byly ponořené ve vodě déle jak 18 minut. Chamec nemusí být pouze potraviny, ale také nápoje, léky nebo kosmetika.

[57] Seder znamená v hebrejštině řád. Označuje se tak sváteční večeře během svátku Pesach. Seder má přesně stanovený průběh a pořadí úkonů.

Poslední dva dny jsou spojeny s rozdělením Rákosového moře a jeho přechodem. Čtyři dny mezi velkými svátky nazýváme Chol hamoed (všechny dny svátku).[58]

(i) 4.2.1.1. Seder

První dva dny (v Izraeli první den) svátku Pesach se pořádají slavnostní večeře. Tyto večeře označujeme jako sederové večeře, protože slovo seder znamená hebrejsky „řád“ a tato večeře má svůj po staletí ustálený průběh. Seder je směs přikázání Tóry, rabínských ustanovení a mnoha zvyků, které mají připomenout národní historii a události, které postihly židovský národ. Scénář večera je v tradiční formě zapsán v knize, které se říká Hagada. Tato kniha obsahuje příslušné biblické pasáže a tradiční sederové písně. Již ve středověku byly vydávány ilustrované Hagady. Hlavním smyslem sederu je vyprávět dětem o východě z Egypta, připomenout si události dávné historie a poučit se z nich pro současnost. Večer začíná, jako každý svátek a šabat, zapálením svíček. Následuje kiduš – požehnání dne nad pohárem vína. Na rozdíl od ostatních svátků nezačíná v této chvíli nosit hospodyně jídlo na stůl, ale začíná se číst text hagady. Nejmladší účastník u stolu klade otci předepsané otázky, postupně se odkrývá příběh o zotročení a osvobození, příběh o egyptských ranách, o oběti pesachového beránka, o překročení židovských domů v Egyptě a o záchraně prvorozených, o průchodu Rákosovým mořem a o darování Tóry.

Sederová večeře má čtrnáct částí:

1. Kadeš – posvěcení – požehnání svátečního dne nad pohárem vína, první pohár
2. Urchac – mytí rukou – z připravené nádoby
3. Karpas – zelenina – kořenová zelenina (např. celer) se namočí ve slané vodě a sní
4. Jachac – rozdělení – rozlomí se prostřední maces a jedna půlka se schová na závěr večeře

[58] DIVECKÝ 2005, 16-22

5. Magid – vyprávění – čtení vlastního příběhu Hagady
6. Rachca – mytí rukou – z připravené nádoby
7. Moci – požehnání před jídlem – nad dvěma celými macesy se říká příslušné požehnání
8. Maca – maces – sní se první maces
9. Maror – hořké byliny – jí se hořké byliny na připomínku těžkého otroctví
10. Korech – sendvič – do macesu se vloží hořké byliny a sladký charoset
11. Šulchan orech – hostina – sváteční jídlo, začíná vařeným vajíčkem, neměla by chybět polévka s macesovými knedlíčky
12. Cafun – zákusek – jí se schovaná půlka rozlomeného macesu, tzv. Afikoman
13. Barech – požehnání po jídle – požehnání po jídle se vsuvkami pro sváteční den
14. Halel-nirca – závěr – závěrečné modlitby a písně[59]

„Celé slavnosti předsedá zpravidla otec rodiny. Je však také možné zvolit jiného předsedajícího. Jeho úkolem je celé slavení řídit, pronášet modlitby, určovat, které oddíly Hagady se budou číst společně apod. Bývá zvykem, že předsedající je oblečen do bílého roucha, které znamená čistotu a slavnostnost.“[60]

Poháry na víno musí mít objem minimálně 0,15 l a při každé příležitosti je třeba vypít více než polovinu poháru. Mělo by být podáváno kvalitní červené víno. Ti, kdo nemohou pít víno, je mohou nahradit hroznovou šťávou.

Podle obecného pravidla se nesmí používat nádobí běžně užívané během roku během Pesachu, je proto žádoucí mít na Pesach zvláštní nádobí nebo si ho nechat košerovat.

V době, kdy stával jeruzalémský Chrám, bylo povinností každého muže přinést 14. nisanu pesachového beránka na připomínku beránka, kterého obětovali židé v

[59] DIVECKÝ 2005, 18
[60] KUNETKA 2008, 46

Egyptě před desátou, poslední ránou. S obětním beránkem se muži vraceli dolů do jeruzalémských ulic a s rodinami slavili východ z Egypta, pili čtyři poháry vína a jedli maso beránka, macesy a hořké byliny.

Dnes, kdy nestojí Chrám, se beránek pouze symbolicky připomíná drůbeží kostí na sederovém talíři. Stejně tak v dnešní době, kdy se neobětuje pesachový beránek, jsou pro první sváteční večer pouze dva příkazy uvedené přímo v Tóře – musejí se jíst macesy a vyprávět si o východu z Egypta. Rabíni k těmto dvěma příkazům přidali ještě další dva – vypít čtyři poháry vína a jíst hořké byliny.

„Ke správnému pochopení významu oběti beránka si musíme uvědomit, že egyptská říše dosahovala maxima tehdejšího kulturního a hospodářského rozvoje člověka a Egypťané nahlíželi na beránka jako na své božstvo. Zaříznutí beránka, egyptské modly a symbolu, oznámilo konec otročení Egyptu a skutečný zrod nového židovského národa, který se zříká pohodlí nesvobody, zříká se modloslužby a odchází do nejistot svobody, aby našel svého Boha, přijal Tóru a usadil se ve vlastní zemi – v Izraeli. Krev ze zařízlého beránka byla použita k označení veřejí židovských domů v Egyptě, čímž byly osoby v nich nacházející uchráněny desáté rány – pobití prvorozených. Veřejně obětovat jednoho z posvátných božstev bylo v Egyptě chápáno jako hrdelní zločin. Splnění příkazu pesachové oběti tedy odráží odvahu a pevnost odhodlání učinit rozhodující krok k opuštění egyptského prostředí.“[61]

Během sederu sní každý stolovník tři macesy, na připomínku tří praotců – Avrahama, Izáka a Jákoba. Každý z macesů také představuje jednu ze tří částí židovského národa: Koheny, Levity a Izraelity. Prostřední rozlomený maces představuje chudého člověka, který se často smíří i s poloviční porcí jídla. Macesem se totiž rozumí nejen chudý (nekynutý) chléb, ale také chléb chudých. Je ještě jeden důvod půlení macesu. Děti, kterým je pesachový příběh především určen, se pokoušejí odloženou půlku macesu otci „ukrást“ a po hostině přimět rodiče k vypsání odměny nálezci

[61] DIVECKÝ 2005, 19

„ztraceného macesu“. Tento zvyk udržuje děti i v pozdních hodinách čilé, napnuté a soustředěné.[62]

V průběhu sederové večeře je nařízení vypít čtyři poháry vína:

1) Tóra uvádí čtyři výrazy osvobození z otroctví:

   „Vyvedl jsem vás, zachránil ze služby, vykoupil a vzal si vás za národ.“

2) Čtyři poháry vína se objevily ve faraonově snu, který Josef vyložil.
3) Židé mají podle tradice projít čtyřmi exily (a čtyřmi vykoupeními) – babylonským, perským, řeckým a římským.
4) Čtyři poháry odrážejí zásluhy čtyř pramatek – Sáry, Rebeky, Ráchel a Ley.
5) Čtyř věcí se židé v Egyptě drželi, a zasloužili si tak záchranu z otroctví – vyvarovali se smilstva, pomluv, uchovali si svůj jazyk a hebrejská jména.

Na znamení svobody se při sederové večeři naklání na levou stranu, opírá se o opěradla a o polštáře. Takový byl totiž dávný zvyk – svobodní lidé jídávali na lehátkách, opírali se o levý loket a jedli pouze pravou rukou. Takto se jedí macesy a pije víno. Jen hořké byliny se jedí vzpřímeně, ty představují hořkost těžkého otroctví.

Před začátkem sederové večeře se symbolické pokrmy musí srovnat na speciální míse – sederové míse. Dříve bylo velmi oblíbené použití běžných cínových talířů větších rozměrů, které byly na okraji opatřeny rytým nápisem vztahujícím se k průběhu večeře a odpovídající výzdobou. Koncem 19. století začaly být průmyslově vyráběny kruhové a obdélné sederové mísy z porcelánu s prohlubněmi pro jednotlivé druhy jídel označené nápisem:

1) Zora – pečené drůbeží křidlo (kost s masem), které představuje pesachového beránka.
2) Bejca – vařené vejce – (tradiční smuteční jídlo) připomíná zničený

[62] DIVECKÝ 2005, 20-22

Chrám, ale také symbolizuje židovský národ svou zajímavou vlastností: čím déle se vaří, tím se stává tvrdším, tak jako nesnáze doby posilují židovské uvědomění. Podle jiných představuje vejce slavnostní oběť, která byla přiváděna společně s beránkem.

3) Maror – hořké byliny, symbol těžkostí egyptského otroctví a faraonových nařízení zabíjet židovské novorozence jejich vhozením do vod Nilu. Nejčastěji se používá strouhaný křen nebo římský salát.
4) Charoset – sladká hmota z jablek, oříšků, datlí, skořice a červeného vína na znamení malty, se kterou byli židovští otroci nuceni pracovat, a krve, která byla v Egyptě prolita.
5) Karpas – zelenina, většinou petržel nebo brambora. I ta připomíná zotročení a práci s hlínou.
6) Mej Melach – miska slané vody představuje slzy, ale také rozdělení Rákosového moře.[63]

„Umístění pokrmů na míse odpovídá průběhu večeře: to, co bude použito nejdříve, leží nejblíže. Na nejvzdálenější straně mísy je vejce a pečené maso. Uprostřed je charoset a hořké byliny, ty jsou vpravo, aby mohly být pohodlně namočeny do omáčky. Nejblíže předsedajícímu je karpas a slaná voda.“[64]

V posledních letech se stalo v mnoha židovských rodinách zvykem prostřít zvláštní místo u stolu jako památku na židy, kteří jsou zajati v nepřátelských zemích.

(ii) 4.2.1.2. Hagada

V hagadě se můžeme seznámit se čtyřmi syny: chytrým, zlým, prosťáčkem a tím, který se ještě neumí ptát. Cílem tohoto příběhu je, aby si rodiče uvědomili, že každý vyžaduje ve výchově osobitý přístup, že je třeba zohlednit dispozice dítěte. Jinak se musíme věnovat nadanému, jinak zarputilému, jinak pomalejšímu dítěti. Existuje ještě jeden komentář, který chápe čtyři syny jako čtyři generace, které se sejdou

[63] DIVECKÝ 2005, 20-21
[64] KUNETKA 2008, 45

u sederové večeře. Chytrý syn představuje nejstarší generaci, která Tóru nejen zná, ale také se jí drží. Chytrému synovi se narodil zlý syn, který představuje generaci, která od Tóry vědomě odstoupila. Děti této generace (prosťáčci) doma žádné židovské vzdělání nezískali, rodiče je k ničemu nevedli. Děti těchto dětí se už ani neumějí ptát, vždyť jejich rodiče nic neznají a prarodiče od Tóry vědomě odstoupili. Ve Spojených státech se objevila ještě doplněná varianta tohoto příběhu – v něm vystupuje pátý syn. To je ten, který na seder ani nepřijde.[65]

„21. nisanu – poslední den svátku Pesach (mimo Izrael poslední dva dny) – se připomíná zázrak přechodu přes Rákosové moře. 21. nisanu je také dnem, kdy uložila Mojžíšova matka svého syna do košíku a pustila ho po řece Nil vstříc osudu. O osmdesát let později se před prchajícími otroky rozevřelo moře a zachránilo je před pronásledovateli v čele s faraonem. Tento den bylo potvrzeno osvobození Židů z egyptského otroctví.“[66]

Svátek končí v okamžiku, kdy se na nebi objeví první tři hvězdy.

4.2.2. Omer

Období čtyřiceti devíti dnů mezi druhým dnem Pesachu a svátkem Šavuot se nazývá omer (doslova snop). V době, kdy stál jeruzalémský Chrám, bylo povinností přinést 16. nisanu sváteční oběť prvního snopu z nové úrody ječmene, který právě v této době v Izraeli dozrává, a začít počítat sedm týdnů do svátku Šavuot, svátku darování Tóry. Těchto sedmkrát sedm dní představuje období čistoty a příprav na přijetí Tóry a odpovídá sedmi týdnům putování pouští z Egypta k hoře Sinaj.[67]

Omer, který spojuje Pesach a Šavuot do jednoho velkého celku, je vyjádřením spojení tělesné a duchovní svobody a nezávislosti izraelského národa.

„Naši učenci říkají, že se židovský národ před vyjitím z Egypta dostal až na nejnižší stupeň nečistoty. Pojem čistoty a nečistot se hodnotí padesátibodovou stupnicí. Každý bod stupnice symbolizuje jeden den. Aby se židovský národ zbavil veškeré špíny

[65] DIVECKÝ 2005, 16-22
[66] DIVECKÝ 2005, 22
[67] DIVECKÝ 2005, 23-25

a nečistoty z Egypta, potřeboval 50 dní, než mohl na hoře Sinaj převzít na Šavuot Tóru, neboť cílem vyjití z Egypta bylo předání Tóry. Tím, že se od druhého dne Pesachu počítají dny až do Šavuot, se vyjadřuje netrpělivé očekávání dne, kdy bude Tóra předána.[68]*"*

V průběhu historie získalo období omeru charakter smutných dní. Je zakázáno: holit se, stříhat si vlasy, nepořádají se žádné veřejné oslavy ani svatby. To proto, že v době mezi Pesachem a Šavuotem zemřelo (během povstání Bar Kochby[69] v roce 135 n. l.) 24 000 žáků rabi Akivy[70]. Další pohroma postihla židovský národ v období omeru v Evropě, kde v roce 1096 zpustošili účastníci první křížové výpravy židovské obce v Porýní. Ještě více obětí si vyžádalo řádění kozáků při povstání Bohdana Chmelnického[71] v roce 1648 v Polsku a na Ukrajině.

V období omeru je zvykem večer mezi západem slunce a počítáním omeru nepracovat a vzpomínat na žáky rabiho Akivy, jejichž pohřeb se konal po západu slunce. Zákazy se ruší pouze na Lag ba-omer, Jom haacam´ut a Jom Jerušalajm.

4.2.3. Lag ba-omer

Lag ba-omer, 33. den omeru, který připadá na 18. ijar, je zvláštní den během omerového období. Tradičně to je den, kdy ustala pohroma, která postihla Akivovy žáky, a proto je považován za sváteční den. Podle aškenázské tradice začala pohroma 1. ijaru a Lag ba-omer prostě označuje, kdy ustala. Tehdy je dovoleno stříhat vlasy a vousy a lze konat svatby, ale poté pokračuje období smutku.[72]

---

[68] STERN 2002, 195

[69] Povstání Bar Kochby bylo druhým celožidovským povstáním proti římské nadvládě, které se odehrálo v letech 132 n. l. – 135 n. l. pod vedením Šimona bar Kochby. Toto povstání bylo krvavě potlačeno.

[70] Rabi Akiva celým jménem Akiva ben Josef, byl židovským učencem a učitelem Šimona bar Kochby. Byl nejznámějším učencem druhé poloviny 2. století. Během povstání Šimona bar Kochby byl umučen v Caesarejském hipodromu.

[71] Bohdan Chmelnický byl kozácký hejtman a zakladatel prvního kozáckého státu. Byl vůdcem kozácké vzpoury proti polsko-litevské nadvládě probíhající v letech 1948–1657.

[72] DIVECKÝ 2005, 24-25

Později byly přidány k tomuto datu další tragické události jako pogromy v německých městech Mainz, Worms a Speyer roku 1096 či začátek pogromu Bogdana Chmelnického roku 1648.

Ve východní Evropě bylo zvykem o tomto dni stříhat chlapcům jejich první vlasy. Nejčastěji se tak děje ve věku tří let, kdy v ortodoxních rodinách dostávají chlapci již svou první kipu[73] a začíná jim povinnost učení. Dalším zvykem je nechávat děti, aby si v přírodě hrály s lukem a šípy, připomínka na Boží smlouvu s Noem, kdy Hospodin na znamení pokoje položil na oblaka svou duhu.

„V 16. století dávají kabalisté Lag ba-omer další význam, neboť podle jejich přesvědčení zemřel o tomto dni rabi Šimon bar Jochaj dle tradice autor Zoharu. Proto jsou 33. omeru konána procesí k jeho hrobu v Meronu, provázená písněmi a tancem, u hrobu tohoto učence jsou opět stříhány mnohým chlapcům jejich první vlasy, jsou zapalovány svíce a recitovány modlitby.“[74]

4.2.4. Šavu´ot

6. sivanu se slaví biblický poutní svátek Šavu´ot jako oslava darování Tóry. Je to jediný biblický svátek, který nemá v Tóře pevně stanovené datum. Termín svátku je odvozen od pesachových oslav. Svoboda získaná východem z Egypta dosahuje svého přirozeného naplnění přijetím Tóry na Sinaji.[75]

„O svátku a jeho aspektech vypovídají jeho čtyři jména:

1) *Chag Hašavuot – svátek týdnů, sedmkrát sedm dní příprav od východu z Egypta po darování Tóry na hoře Sinaj, hlavní téma svátku.*
2) *Chag Hakacir – svátek žní, dozrávání pšenice, hlavního zdroje obživy člověka, hospodářský aspekt svátku.*
3) *Chag habkurim – na památku prvních plodů, které bylo povinností*

[73] Kipa neboli jarmulka je pokrývka hlavy, kterou věřící Židé nosí podle tradice, jež praví, že člověk má mít pokrytou hlavu proto, aby nestál před Bohem nahý.
[74] NOSEK/DAMOHORSKÁ 2011, 224
[75] NOSEK/DAMOHORSKÁ 2011, 224-227

v tomto období přinést do Chrámu ze sedmi plodin, jimž je země Izrael proslavená – pšenice, ječmen, víno, fíky, granátová jablka, olivy a datle.

4) *Aceret – období Šmini aceret po Sukotu, završení svátku Pesach, doplnění osobní svobody o svobodu duchovní přijetím Tóry.“*[76]

Na připomínku zemědělského aspektu svátku, pšeničných žní, je zvykem vyzdobovat synagogy zelení. Po zničení druhého Chrámu mizí zemědělský charakter svátku a zůstává pouze náboženský. Květinová výzdoba synagog připomíná i tradici, podle níž hora Sinaj v den darování Tóry rozkvetla. V liturgii svátečního dne má významné místo čtení Desatera příkazů z Tóry a připomenutí příběhu prababičky krále Davida, Rút, který se odehrál v době pšeničných žní.[77]

Svátek Šavu´ot je mimo jiné výročím narození a smrti krále Davida. V knize Rút čteme, jak Bůh uspořádal běh věcí tak, aby si Rút vzala Bo´aze, z jejichž svazku vzešel Jišaj, Davidův otec – a je to David, z jehož potomstva vzejde Mesiáš.

„Rút svou osobností a stylem života představuje typ skutečného konvertity. Podle naší tradice Rút a její švagrová Orpa byly dcerami moabského krále Eglona. Rút neváhala opustit palác svého otce a zůstala se svou tchýni Noemi ve své touze stát se součástí židovského lidu bez jakýchkoli vnějších tlaků nebo motivací. Nenechala se ani zastrašit zprávami o hladomoru v Judsku.“[78]

Mezi nejznámější šavu´otové zvyky, kromě již uvedené zelené výzdoby synagog, patří celonoční studium Tóry. Tím se věřící připravují na ranní „přijetí Tóry“, ale zároveň i napravují pochybení Mojžíšova pokolení, které podle tradice v den darování Tóry na hoře Sinaj zaspalo.

„Bývá zvykem v rámci oslav Zjevení Tóry na Sinaji zasvěcovat mladé do náboženské výchovy. Za tímto účelem jsou pořádány symbolické lekce a v některých komunitách se právě o svátku Šavu´ot konal rituál známý jako ceremonie sladkých

[76] DIVECKÝ 2005, 26
[77] STERN 2002, 203-215
[78] LAU 2012, 292

koláčů či sladká abeceda, kdy bylo dítě přivedeno k učenci a ten jej pomocí písmen potřených medem učil prvním písmenům hebrejské abecedy. Med v tomto případě symbolizoval sladkost Tóry.“[79]

4.2.5. Sukot

Sukot – svátek stánků – je podzimní biblický poutní svátek, který začíná 15. tišri, trvá sedm dní a přímo přechází do svátku Šmini aceret. Jedná se o svátek, jehož rituály nebyly po zničení Chrámu nějak podstatně změněny.

„Díky historické paměti je Sukot svátek bohatý na významy. Tímto svátkem končí celá řada svátků a jakoby je shrnuje. Tento svátek se slaví pět dní po Jom kiput, svátku, kdy se celý židovský národ uzavírá do sebe a svých synagog. Sukot je naproti tomu pozváním ven, výzvou se otevřít. Na konci roku, na konci řady svátků nejde o sklizeň plodů, ale o sklizeň života.“[80]

Po postu na Jom kipur by se mělo rychle zase začít jíst, aby se stihly nabrat ztracené síly. Obvykle ještě téhož dne se začíná se stavbou suky. Čtyři dny mezi svátky Jom kiput a Sukot jsou dny veselé a veselý je i následující svátek. Proto je dokonce zakázáno se v tomto období postit. Svůj čas by věřící měli věnovat stavbě suky. Suka je symbolem Boží ochrany při čtyřicetiletém putování po poušti.

Ačkoliv svátek Sukot trvá celý týden, ne všechny dny se slaví stejným způsobem. První den svátku (mimo Izrael i druhý den) se nazývá Jom tov (dobrý den – svátek), ostatní dny se nazývají tak jako v případě Pesachu, Chol hamoed. Jom tov se svým charakterem podobá šabatu. Chol hamoed lze chápat jako svátek a všední den zároveň. Stále ještě se zůstává v sukách a používají se „čtyři druhy“, na druhou stranu nejsou omezení v cestování a může se pracovat. Sedmý den svátku si v průběhu historie vysloužil vlastní jméno – Hošana raba (velká „hošana“), zůstává ale všedním dnem svátku. Svátek šmini aceret se pro diasporu opět zdvojil. Druhý den se nazývá Simchat Tóra (Radost z Tóry).

---

[79] NOSEK/DAMOHORSKÁ 2011, 226
[80] STERN 2002, 105

Jediná práce povolená na chol hamoed je ta, která je nutná pro sváteční týden samotný, nebo práce, která, pokud by nebyla o chol hamoed dokončena, by vedla k materiální ztrátě. Během tohoto období by se měl každý oblékat do svátečních šatů a jíst sváteční pokrmy. Když ještě stál Chrám, přicházeli během chol hamoed poutníci do Jeruzaléma, aby strávili nějaký čas ve Svatém městě. Stejně přicházejí dnes během chol hamoed mnozí lidé do Jeruzaléma navštívit Západní zeď.

Jedná se o den, kdy v souvislosti s Roš ha-šana a Jom kipur dle tradice začíná vykonání osudu každého pro nadcházející rok a stejně tak i konečné rozhodnutí o množství dešťových srážek. Je zde patrná podobnost s Jom kipur, kdy se ten, kdo vede bohoslužbu, stejně jako o Jom kipur obléká do bílého roucha, zbožní židé se o tomto dni postí.

Svátek Sukot připomíná východ z Egypta. V Tóře se píše, že první den odešli židé z města Ramses a utábořili se v místě jménem Sukot. Do dnešních dnů se stavbou sukot (chýší) připomíná odhodlání zotročeného národa opustit jistoty otroctví v bohaté zemi a vydat se do nejistoty pouště za svobodou. Na sedm dní opouštějí věřící jistotu pevných domovů a přesouvají se do provizoria chýší, v nichž jedí, učí se a za teplých nocí i spí. Ačkoliv svátek Sukot, tak jako jarní svátek Pesach, souvisí s východem z Egypta, slaví se až na podzim. Je totiž také spojen s návratem „mračen Boží slávy“, která obklopovala židovský tábor při jeho putování pouští. Tato mračna se po hříchu zlatého telete ztratila a vrátila se až po Dni smíření, po Jom kipur, desátého tišri. Proto se s jeho oslavou čeká až do konce měsíce tišri. Svátek Sukot je také spojen se slavnostmi dožínek, s radostí z ukončeného zemědělského roku, kdy je veškerá úroda již uložena v sýpkách.

„Tento svátek se odehrává v době, kdy zemědělci oslavují završení uplynulého roku. Úroda byla již sklizena, sýpky jsou plné a je přirozené, že lidé cítí hrdost a pocit vlastnictví materiálního bohatství. Člověk by pak ale mohl snadno propadnout pýše a pocitu, že veškerého bohatství nabyl jen díky vlastním snahám. Aby bylo zdůrazněno, že všechny tyto materiální statky jsou jen dočasné a že jejich získání není hodnotou

samotnou, nařizuje nám Tóra na čas opustit naše domovy – vzdát se tepla, pohodlí a zabezpečeného útočiště a žít celý týden jen v prostém, dočasném přístřešku, kde jsme vystaveni přírodním živlům. To nás učí, že celý náš život je jako tato dočasná suka, která sice stojí dnes, ale zítra již ne. Jediné vlastnictví, které můžeme získat navěky, jsou pouze přikázání, která plníme, a duchovní obsah, kterým naplníme naše životy.“[81]

Suka vypadá většinou jako chýše. Má minimálně tři stěny a její střechu tvoří vrstva přírodního materiálu. V Izraeli se obvykle používají palmové větve nebo rákosové rohože, u nás větve jehličnanů. Střecha se musí umístit tak, aby podlaha byla více zastíněná než prosluněná. Suka musí být tak velká, aby v ní alespoň jeden člověk mohl pohodlně sedět a jíst. Protože ne všichni židé mají možnost zbudovat vlastní suku, bývají v Izraeli ve dvorech synagog nebo hotelů vystavěny přístřešky, které pojmou i velké množství lidí

„V Izraeli první večer a v diaspoře první dva večery se v suce povinně jí, i když je špatné počasí. Pro ostatní dny není předpis tak přísný: když třeba první dva večery silně prší, mělo by se tu pronést požehnání nad vínem a požehnání nad chlebem a něco z toho sníst a zbytek jídla si pak vzít domů. Pokud přestane pršet, měli bychom se vrátit a večeři dojíst v suce.“[82]

Je zvykem stěny suky svátečně vyzdobit. Nejběžnějšími motivy jsou „čtyři druhy“ a sedm plodů oslavujících izraelskou zemi. „Čtyři druhy“ jsou společně se sukou nejcharakterističtějším znakem svátku Sukot. Mezi „čtyři druhy“ patří: ratolest datlové palmy, citrusový plod etrog[83], myrtová větvička a vrbový proutek. Ratolest, myrta a vrbička se pevně spojí k sobě, při sváteční modlitbě se k nim přidá ještě citrusový plod a společně se jimi třese na čtyři světové strany, nahoru a dolu, čímž se naznačuje, že všude se může hledat Boží přítomnost.[84]

---

[81] LAU 2012, 207
[82] STERN 2002, 107
[83] Etrog je plod citrusové rostliny zvané Cedrát.
[84] DIVECKÝ 2005, 45-49

„Pozdním zvykem vážícím se také k tomuto dni bývá zvyk ukusování špičky etrogu proto, aby žena porodila chlapce. Jiným vysvětlením tohoto zvyku je odčinění Evina hříchu, neboť existuje tradice, dle které ovoce podané Evou Adamovi byl právě etrog.“[85]

Izrael jako země suchých subtropů neustále se potýkající s nedostatkem vody je plně odkázán na vodní srážky. „Čtyři druhy“ symbolizují touhu po životodárné tekutině a věřící jimi vyjadřují prosby za ni. Vrby rostou u potoků, myrta a citrusový plod vyžadují bohaté zavlažování a palma žíznícím poutníkům ohlašuje oázu v poušti.

„Podle rabínského výkladu znamenají čtyři druhy izraelský lid, který je složen ze čtyř částí, musí držet stále pospolu a jen společnými silami bude schopen čelit nepravostem světa. Chuť a vůně etrogu představuje člověka, který studuje Tóru a koná dobré skutky. Palmová ratolest sice nevoní, ale má chuť. Symbolizuje Židy, kteří znají Tóru, ale nekonají dobré skutky. Myrta voní, nemá ale chuť. To jsou Židé, kteří činí dobro, ale neovládají Tóru. A konečně vrba. Nevoní ani nemá chuť. Je tedy zřejmé, jaké Židy má symbolizovat.“[86]

Tak jako po celý rok, i na Sukot se dbá na pohostinnost a do suky se zvou hosté. Rodinní příslušníci, přátelé i ti, kteří z různých důvodů nemají svoji vlastní suku, lidé chudí a osamělí. Kromě těchto skutečných hostů se také zvou do suky i hosté symboličtí, kterým se říká vznešení hosté. Těchto hostů je sedm, na každý den svátku jeden, v pořadí Abraham, Izák, Jákob, Josef, Áron, Mojžíš a David. Všechny tyto osobnosti spojuje skutečnost, že část svého života strávili putováním bez jistoty přístřešku – Abraham vedený Božím slovem odešel z rodné země do Země zaslíbené, Izák byl závistivými Kenaánci[87] zatlačen do pouště, Jákob utíkal před svým bratrem Ezauem, Josef byl prodán do otroctví, Mojžíš s Áronem putovali čtyřicet let pouští

[85] NOSEK/DAMOHORSKÁ 2011, 231
[86] SPIEGEL 2010, 176
[87] Ve Starém zákoně se termín Kenaán používá jako označení území v Zaslíbené zemi, která jsou obývána pohanskými a nepřátelskými národy.

a mladý David se na poušti skrýval před králem Saulem. Každá z těchto sedmi významných osobností židovského národa se spojuje s jednou z Božích vlastností.[88]

Svátek Sukot, na rozdíl od výlučně národního Pesachu, obsahuje i univerzální pohled judaismu na svět. Během Sukotu bývalo v jeruzalémském Chrámu zvykem obětovat sedmdesát býků jménem sedmdesáti národů světa, za které byly pronášeny modlitby za mír a usmíření.

„S dobou, kdy stával jeruzalémský Chrám, je spojen ještě jeden zvyk. Na Chol hamoed svátku Sukot byly pořádány veliké slavnosti spojené s čerpáním vody a poléváním oltáře. Voda symbolizuje Tóru a život. Tradice uvádí, že ten, kdo neviděl tuto slavnost, neví, jak vypadá pravá radost. I dnes se na všední dny svátku Sukot shromažďujeme v synagogách, hraje hudba, lidé zpívají a tančí.“[89]

(iii) 4.2.5.1. Šmini Aceret

Biblický svátek Šmini aceret – osmý den shromáždění – navazuje na sedm dní svátku Sukot. V Izraeli se slaví 22. tišri, mimo Izrael 22. a 23. tišri.

„Nejznámější midraš, který se ke Šmini aceret váže, vystihuje povahu tohoto svátku: Po sedmi dnech všeobecného veselí v královském paláci, když se již loučí a odcházejí všichni pozvaní velmožové a vyslanci králů, se se svým královským otcem loučí i mladý princ. Otec se na svého prvorozeného syna dívá a s těžko skrývaným dojetím ho prosí: ‚Zůstaň se mnou ještě jeden den, synu, máme si toho ještě tolik co říci.‘ Tak i po sedmi dnech svátku Sukot, během nichž Izrael přinášel v Chrámu sedmdesát býků za sedmdesát národů světa, je v kalendáři vyhrazen jeden den, který je věnován pouze výjimečnému vztahu Izraele s Bohem. Proto se na Šmini aceret přinášel do Chrámu jen jeden jediný býk, který představoval izraelský národ.“[90]

V době krále Šalamouna byl na Šmini aceret zasvěcen první jeruzalémský Chrám. Tak jako se věřící stěhují ze suky do domu, tak i svatyně se tento den přenesla

[88] NOSEK/DAMOHORSKÁ 2011, 227-236
[89] DIVECKÝ 2005, 49
[90] DIVECKÝ 2005, 50

z putovního příbytku do zděné stavby. Mimo Izrael je zvykem i na Šmini aceret ještě podávat jídlo v suce. Někteří mají zvyk zvát osmého symbolického hosta, Davidova syna, krále Šalamouna, stavitele prvního jeruzalémského Chrámu. Koncem tišri začíná v Izraeli období dešťů. Protože by však déšť bránil v přebývání v suce, věřící se začínají veřejně modlit za déšť až na Šmini aceret.

(iv) 4.2.5.2. Simchat Tora

Svátek Simchat Tora připadá v Izraeli na Šmini aceret. Mimo Izrael se slaví samostatný den, druhý den svátku Šmini aceret, 23. tišri. Zvyk slavit tento den je doložen ze středověku. Podstatou oslav je slavnostní ukončení ročního cyklu čtení z Tóry a začátek četby nové. K pochopení podstaty svátku Simchat Tora je třeba předeslat, že od dob Mojžíše je ustálen zvyk pravidelného předčítání Tóry. Tento zvyk se staletími rozvíjel a v dnešní době je ustálen takto: Pět knih Mojžíšových je rozděleno na 54 oddílů. Každý týden se čte část Tóry, za rok se přečte celá a začíná se číst nanovo. V případě, že v roce je méně než 54 šabatů, se některé části spojují. Dnem, kdy se roční cyklus čtení z Tóry dokončuje, je právě Simchat Tora. Večer se v synagoze shromáždí velké množství lidí, za zpěvu oslavných písní vyzývá kantor k jednotlivým svitkům Tóry vybrané představitele obce, kteří za velikého veselí se svitky sedmkrát obtančí bimu[91]. Ráno se vše opakuje s tím rozdílem, že po obtančení se nevrací všechny svitky zpět do Aron hakodeš[92], ale tři se ponechají na bimě a čte se z nich.[93]

Na Simcht Tora jsou k Tóře postupně voláni všichni přítomní muži. Určený z nich, většinou učitel, je na závěr vyvolán „se všemi chlapci“, tedy s těmi, kteří ještě nedosáhli věku 13 let a nemohou být k Tóře voláni samostatně.

[91] Bima je vyvýšené místo v synagoze, nacházející se většinou uprostřed modlitebního sálu.
[92] Je schránka nacházející se v synagoze u stěny orientované směrem k Jeruzalému. Uchovávají se zde svitky s Tórou.
[93] DIVECKÝ 2005, 50-51

5. Historické svátky

Jako historické svátky jsou nejčastěji uváděny Chanuka a Purim, které nejsou svátky v pravém slova smyslu, ačkoli se k nim vztahují mnohá halachtická[94] ustanovení, jako např. zapalování chanukového svícnu či četba Svitku Ester. Oba významné dny vzpomínají záchranu židovského národa a zázraky, které tuto záchranu provázely.

5.1. Chanuka

Od 25. kislevu do 2. tevetu se slaví osmidenní historický svátek Chanuka. Svátek Chanuka, známý jako svátek světel, je oslavou vítězství Makabejců[95] nad helenizovanými syrskými Seleukovci[96]. Když se židé vrátili do Izraele z babylonského zajetí, postavili si v Jeruzalémě druhý Chrám, ale zůstali nadále v područí Perské říše[97]. Perskou říši ve 4. století př. n. l., dobyla armáda Alexandra Velikého[98]. Po Alexandrově smrti si obrovskou říši rozdělili jeho tři generálové. Zvlášť o oblast Blízkého východu se vedly lité boje, Izrael patřil dlouho egyptským Ptolemaiovcům[99], ale po páté syrské válce na konci 3. století př. n. l. dobyli Izrael Seleukovci – řecká dynastie vládnoucí v Sýrii. S nástupem krále Antiocha IV.[100] na trůn začíná období násilné helenizace a zesilují útoky proti židovskému náboženství. Jeruzalémský Chrám byl znesvěcen a jeho poklady byly uloupeny. Řekové pozabíjeli mnoho nevinných lidí a uvalili na židy těžké

[94] Halacha je celkový souhrn židovského náboženského práva, zvyků a tradic.

[95] Makabejci jsou dynastie v židovských dějinách, jejíž zástupci vedli povstání proti Syrské nadvládě.

[96] Seleukovci byli dynastií makedonského původu. Svůj původ odvozují od Alexandra Velikého. Jejich vláda se datuje v rozmezí od 321 př. n. l. do 64 př. n. l. V období největšího rozkvětu sahala říše od Středozemního moře, přes Mezopotámii, Sýrii a Irák až k řece Indus.

[97] Perská říše je pojmenování pro dva zaniklé státní útvary ve starověku – říše achaimenovské (550–330 př. n. l.) a novoperské (224–651 n. l.), které se rozkládaly na území dnešního Iráku.

[98] Alexandr Veliký (356 př. n. l. – 323 př. n. l.) byl králem Makedonie. Za jeho vlády dosáhlo království největšího územního rozmachu a sahalo až na indický subkontinent.

[99] Ptolemaiovci byla makedonská dynastie, která vládla ve starověkém Egyptě v letech 323 př. n. l. – 30 př. n. l.

[100] Antiochus IV. byl seleukovský panovník, za jehož vlády došlo k vyrabování jeruzalémského Chrámu. Vládl v období Makabejského povstání.

daně. Antiochus nechal postavit Diovu sochu a nutil židy, aby se jí klaněli. Zakázal dodržovat šabat a provádět obřízku. Nakonec se sám nechal prohlásit bohem a říkal si Antiochus Epifanes[101], jeho stoupenci mu ovšem přezdívali Antiochus Epimanes[102]. Po celém Izraeli Řekové stavěli své oltáře a sochy svých božstev a nutili židy těmto modlám obětovat.[103]

V Modiim, vesnici nedaleko Jeruzaléma, se však vojákům postavil na odpor kněz Matitjáš. Spolu se svými pěti syny zaútočil na vojenskou posádku, několik vojáků zabil, zničil modlu a poté prchl do hor, kde začal shromažďovat povstalecké síly. Židovská armáda den ode dne rostla, jejím velitelem se stal Matitjášův syn – Jehuda Makabejský. Začala partyzánská válka. Za noci vyráželi židé proti syrským jednotkám a s ránem mizeli v horách. Ačkoli jich bylo jen šest tisíc, porazili armádu čtyřiceti sedmi tisíc Syřanů. Antiochus vyslal proti Makabejcům další, ještě větší armádu. V bitvě u Bejt Cur[104] však židé šťastně zvítězili. Zahájili vojenské tažení na Jeruzalém, osvobodili město, dobyli Chrám a vyházeli z něj modly. Když chtěli zapálit světla menory[105], zjistili, že zbyl jen jeden džbánek olivového oleje označený pečetí velekněze. Takové množství ovšem stačí jen na jeden den a příprava dalšího trvá osm dní. Přesto Makabejci lampy menory naplnili, zapálili knoty a Chrám znovu zasvětili. A stal se zázrak. Olej vydržel po celých osm dní, dokud nebyl k dispozici nový olivový olej. Rok nato vyhlásili rabíni osmidenní svátek Chanuka, oslavu vítězství nad náboženskou perzekucí.

Zapalování osmiramenného svícnu je nejznámějším chanukovým předpisem. Chanukia má osm ramen pro osm svíček v jedné řadě a jedno rameno pro pomocnou svíci zvanou šamaš. Zajímavý je způsob zapalování – první den se zapálí jedna svíčka, druhý den dvě a tak dále, až osmý den hoří všech osm svíček. Svíčky chanukie se nezapalují zápalkou nebo zapalovačem, ale pomocí šamaše. Před zapálením svíček se

[101] Antiochus Epifanes – Božský Antiochus
[102] Antiochus Epimenes – Bláznivý Antiochus
[103] DIVECKÝ 2005, 52-55
[104] Bejt Cur je území nacházející se na území dnešního Izraele, na Západním břehu Jordánu.
[105] Menora je sedmiramenný svícen a tradiční symbol judaismu.

svícen umístí na dobře viditelné místo, aby se „dále šířil chanukový zázrak do světa“. Tam, kde je to možné, se chanukia položí u vchodu do domu či u branky na dvůr. Není-li to možné, umístí se svícen do okna nebo ke dveřím bytu. Chanuková světla se zapalují pouze kvůli „oznámení zázraku“ a nesmí sloužit jakýmkoli jiným účelům, jako poskytování světla. Většinou se používají parafínové svíčky, kdo ale má tu možnost, měl by si koupit chanukii s osmi lampičkami, které naplní – tak jako menoru v Chrámu – olivovým olejem. Právě olivový olej je nejvhodnějším, ale použitelné jsou i jiné druhy oleje, pod podmínkou, že světla hoří pomalu a olej není nepříjemně cítit. Během doby, kdy svíce hoří, se nepracuje, rodina prožívá chvíle vzájemnosti a jednoty. Zpívají se písně, vypráví se a hrají se hry. Nejznámější hrou je drejdl[106] neboli káča, často zdobená akrostichem[107] slov *nes gadol haja šam – velký zázrak tam byl.*

„Existuje mnoho příběhů pojících se k svátku Chanuka. Např. vyprávění o Chaně, dceři velekněze, která dala podnět ke vzpouře proti utlačitelům, když odmítla být po vůli syrskému vojevůdci. Podle jiného příběhu se zase chytré Juditě podařilo lstí dostat do stanu syrského generála a nabídnout mu velmi slaný sýr. Generál dostal žízeň, Judita ho opila vínem a zneškodnila. Když Syřané viděli, že jsou bez generála, vzdali se a uprchli ze země. Smutnější je příběh o jiné Chaně, matce sedmi synů, které jí postupně ubili řečtí vojáci jen proto, že chlapci nechtěli přestoupit příkazy Tóry. Dodnes ženy nepracují po dobu, kdy hoří chanukové svíčka, aby si tak připomněly památku těchto statečných žen.“[108]

Svátek trvá osm dní, během nichž je zakázáno držet půst a pronášet pohřební projevy.

Všichni členové rodiny musí být přítomni zapálení chanukových svíček. Každý chlapec a každá dívka by měli zažehnout svůj vlastní chanukový svícen, popř. šabatové

[106] Drejdl je hračka připomínající káču, s níž si hrají děti během svátku Chanuka.
[107] Akrostich je báseň, v níž počáteční písmena, slabiky nebo slova každého verše nebo sloky tvoří slovo, jméno nebo větu.
[108] DIVECKÝ 2005, 54

svíčky. Lidé, kteří žijí sami nebo sdílejí jeden pokoj či ložnici, zapalují chanukový svícen v pokoji individuálně.

„Svíčky se umisťují do jednotlivých svícnů zprava doleva, ale zapalují se zleva doprava. Každý chanukový večer by měly hořet půl hodiny. Na šabat chanuka se musí rozsvítit o hodinu dřív, tj. přesně hodinu před rozsvícením šabatových svíček. O šabatu musí hořet chanukový svícen nejméně hodinu a půl.“[109]

V těchto dnech se jedí hlavně jídla smažená na oleji, která připomínají zázrak s olejem v Chrámě. Na památku příběhu o Juditě[110] jí celá rodina mléčná jídla a z mléka připravené sladkosti. Judita je podle různých tradic dcerou Matitjášovou, jež obětovala svou čest a podala syrskému generálu Holofernovi mléko oslic.

„V Izraeli se vyvinula nová tradice: ve městě Modiim, kde začala vzpoura Hasmoneovců, je zapálena pochodeň, která je štafetovým během nesena do 25 km vzdáleného Jeruzaléma, kde je jí pak zapálena velká chanukija v sídle prezidenta.“[111]

Nejen v Izraeli se od 19. století stává Chanuka symbolem židovské odvahy, což dokumentuje např. častý název židovských sportovních klubů Makabi. Přes základní náboženský význam svátku – znovuzasvěcení Chrámu – se v tomto období dostává do popředí také motiv vítězných bojů proti uzurpátorovi. Existují nové ceremonie, v nichž se opět mohou angažovat děti. Jednou z nich je slavnost konaná první den svátku Chanuka, kdy se děti shromáždí na školním dvoře. Každé z nich má jedno světlo a zpívá se píseň o temnotě a světle a o vítězství Makabejských. Konají se rovněž školní výlety k hrobům Makabejských v Modiínu.[112]

5.2. Purim

Historický svátek Purim se slaví 14. adaru jako připomínku záchrany židů žijících v Perské říši v době po zničení prvního jeruzalémského Chrámu Babyloňany.

---

[109] STERN 2002, 132

[110] Judita je ve Starém zákoně hrdinou stejnojmenné knihy Júdit. Její zásluhou bylo, že svou zbožností a odvahou zachránila židovské město Betulii

[111] KUNETKA 2008, 86

[112] NOSEK/DAMOHORSKÁ 2011, 241-248

Babyloňané se dlouho neradovali z vítězství a kořisti, která jim připadla po roce 586 př. n. l., kdy zničili první jeruzalémský Chrám a rozvrátili židovské království Davidovy dynastie. Padesát let po dobytí Jeruzaléma jejich vlastní říše padla do rukou Peršanů. Do této doby, do prostředí exulantů z Jeruzaléma, je situován známy purimový příběh, který je detailně uveden v knize Ester[113].

„Název Purim je, dle jedné z teorií, odvozen z akadského slova pur původně znamenajícího los. Při perských oslavách plného měsíce či babylonského Nového roku byly dělány losy na určení osudu pro příští rok. Jiný výklad hovoří o akadském pur jako o označení vyjadřujícím kostky či hazardní hru. V hebrejském jazyce má tento výraz význam los a odráží tak jednu ze stěžejních událostí popsanou ve Svitku Ester, kdy Haman měl pomocí metání losů určit den ke zničení židovského národa.“[114]

Svitek knihy Ester začíná své vyprávění na hostině uspořádané na oslavu desetiletého panování perského krále Achašveroše[115]. Král Achašveroš vládl nad 127 zeměmi známého světa a všechny své ministry, vojevůdce, velvyslance a guvernéry pozval do hlavního města Šušan[116] na mnohadenní oslavy. Značně posilněn vínem přikázal král přivést svou ženu Vašti v Evině rouše, aby se mohl každý přesvědčit, že královna je skutečná krasavice. Vašti pochopitelně odmítla a na rozkaz krále byla vyhnána z paláce. Hosté odjeli, palác se vylidnil a král Achašveroš si uvědomil, že bez královny se mu těžko žije. Rozeslal posly po celé své říši, aby vypátrali tu nejkrásnější dívku v zemi a přivedli mu ji za manželku. V té době žil v Šušanu židovský exulant jménem Mordechaj s krásnou neteří Ester. Po určitých peripetiích se Ester stala perskou královnou. Na strýčkovu radu však zatajila králi, k jakému národu patří.[117]

---

[113] Kniha Ester je jednou ze starozákonních knih. Vypráví o tom, jak Židovka jménem Ester, která se stala královnou v Perské říši, zachránila svůj národ od pogromu.

[114] NOSEK/DAMOHORSKÁ 2011, 249

[115] Achašveroš neboli Xerxés I. byl perský král z rodu Achaimenovců vládnoucí v období od 486 př. n. l. do 465 př. n. l. Pojednává o něm Biblická kniha Ester.

[116] Šušan neboli Súsy bylo starověké město a významné centrum Perské říše na území dnešního Iráku. Nachází se asi 240 km východně od řeky Tigris v Íránské provincii Chúzistán

[117] DIVECKÝ 2005, 60-63

V paláci se čas od času objevují zrádci, kteří usilují o králův život. Mordechaj však jejich spiknutí odhalil a oznámil králi. Tím se dobře zapsal jako věrný králův služebník. Po čase se Achašverošovým prvním ministrem stal Haman. Haman toužil po moci, po majetku, ale hlavně: Haman nenáviděl židy. Považoval je za pátou kolonu, vnitřního nepřítele, nebezpečný národ, který se nechce asimilovat a vůbec představuje to nejhorší. Nenáviděl Mordechaje, který se mu odmítal klanět jako lidskému bohu, a začal spřádat plány. Po čase pro ně získal i králův souhlas. Se svými stoupenci vylosoval vhodný den – 13. adar. Ten den se chtěl pod záštitou královského výnosu jednou provždy zbavit nenáviděných židů.

O jeho plánech se však dozvěděl Mordechaj a jeho moudrosti a královně Ester, která se v pravý čas svého lidu u krále zastala, vděčí židé za svou záchranu. Královna Ester totiž ve chvílích nejtěžších uspořádala ve svých komnatách hostinu, a když krále dostatečně posilnila vínem, prozradila mu tajemství svého původu a prosila jménem svého národa o pomoc. Král vyslyšel její prosby a proradného Hamana a jeho nejbližší dal pověsit na šibenici. 13. adar se sice zbytky Hamanových jednotek ještě pokusily o organizovaný pogrom na židy, ten však byl odražen a jeho aktéři pochytáni a po právu odsouzeni. Poté si židé v celé Persii oddechli a oslavili svou záchranu. Pouze v hlavním městě Šušanu, kde bylo Hamanových stoupenců nejvíce, probíhaly potyčky ještě i 14. adaru. Příběh rovněž obsahuje stať o ustanovení svátku na paměť těchto událostí.[118]

„Někteří badatelé vidí příbuznost svátku Purim se svátkem slaveným v perské říši, kdy byl oslavován příchod jara s radostí, dary a slavnostním jídlem, jež pořádal sám panovník. Podobnost je možné vidět také v babylonském svátku na oslavu přicházejícího jara, během něhož byly házeny losy na určení osudu v následujícím roce.“[119]

Se svátkem Purim souvisí také Esteřin půst. Královna chtěla u krále orodovat za svůj lid, král Achašveroš však svou manželku dlouho nenavštívil, a tak musela naopak

[118] DIVECKÝ 2005, 60-63
[119] NOSEK/DAMOHORSKÁ 2011, 249

Ester za králem. Vstoupit bez vyzvání do místností královské rady ale bylo v tehdejší době považováno za smrtelný hřích. Královna Ester se tři dny postila a prosila Boha o pomoc. Nakonec se odvážila a riskujíc vlastní život vstoupila do síně královské rady. Král se na ni nerozhněval, naopak slíbil, že jí splní každé její přání. Tehdy prozradila Ester králi, že je židovka, a prosila o záchranu svého národa. Na památku Esteřina půstu se i věřící v předvečer svátku Purim, 13. adaru, od východu do západu slunce, postí. Esteřin půst je jediný půst, který zavedli proroci a nevztahuje se ke zničení Chrámu. Proto je tento půst v dnešní době méně významný, třebaže byl ve své době důležitý. Začíná za úsvitu a končí, když vyjde první hvězda. Připadne-li Purim na neděli, půst se přeloží na předchozí čtvrtek, protože o šabatu se půst nedrží.

„Nejvyšší rabínský soud, Sanhedrin, nařizuje na 14. adar čtyři povinnosti:

1) Přečíst si dvakrát svitek knihy Ester a připomenout si tak události ve starověké Persii.

2) 14. adaru se má během dne uspořádat pořádná hostina, na níž nesmí chybět víno, se kterým je purimový příběh pevně spojen.

3) Poslat alespoň dvě porce jídla či pití jednomu člověku, ať mají všichni na Purimu dostatek jídla a pití.

4) Dát dva dary alespoň dvěma chudým, aby i oni měli na Purim, tak jako ostatní, radost.“[120]

Nejznámějším purimovým zvykem je vždy dlouho očekávaný karneval. Děti i dospělí se oblékají do kostýmů a nasazují si často bizarní masky. Nikdo nezapomene při vyslovení Hamanova jména zabouchat rukou do stolu, aby vymazal hříšníkovo jméno, děti točí řehtačkami. Na pořádném purimovém karnevalu by neměl chybět purimšpíl, „divadelní“ hra, někdy pojatá jako tradiční purimový příběh, jindy jako veselá parodie současných poměrů. Mezi další purimové zvyky patří pečení a pojídání „Hamanových uší“[121]. Děti dostávají finanční dárky. Už v Talmudu je ustanoven příkaz,

[120] DIVECKÝ 2005, 62

[121] Hamanovy uši jsou trojhranné koláčky s povidlovou, makovou nebo datlovou náplní.

že člověk je povinen se na svátek Purim tak rozveselit, že už nedovede rozlišit mezi sebou Hamana a Mordechaje. Zpočátku bylo zvykem oblékat se do selských šatů na ochranu proti možným antisemitským útokům. V současnosti je nejznámějším karnevalem *Adlajada,* jenž se pořádá v Tel Avivu.[122]

V průběhu generací se v celé diaspoře vyvinula řada lidových zvyků. Uprostřed utrpení, obav a katastrof, které byly každodenním údělem židů, čněl Purim jako osamělý ostrov štěstí a radosti ze života. Rozvinul se zvláštní žánr purimové literatury, který zahrnul i satirické a humorné hry v maskách a kostýmech. V mnoha obcích byl v ten den dosazen zvláštní „purimový rabín“, který si mohl dělat legraci z hlavních představitelů obce – včetně rabína samotného.

„Haman je podle tradice potomkem kmene Amelek, národa, který napadl Židy poklidně putující pouští do Zaslíbené země. Amelekité představují starověké antisemity a jejich následovníci se proplétají židovskou historií jako černá nit. Naší povinností je vždy před Purimem a na vlastní Purim číst pasáže o Amelekitech, a tak si připomínat náš stálý boj s různými formami útlaku a nenávisti, které, k naší pramalé radosti, činí z děje knihy Ester stále aktuální příběh.“[123]

Je pochopitelné, že židovské společenství tento příběh stále znovu ztvárňuje. Zvláštností je, že španělský dramatik Lope de Vega[124] napsal drama Ester ve vrcholném období inkvizice. Když se roku 1933 začal etablovat nacistický režim, připomněly rozšířené židovské noviny příběh Ester o svátku Purim a pranýřovaly místokrále Hamana. Den nato se ve stranickém listu NSDAP objevil rozzuřený článek, který v uveřejnění židovských novin spatřoval útok na říšského kancléře Adolfa Hitlera a vládu jeho strany.

5.2.1. Šušan Purim

Jako Šušan Purim se označuje 15. adar jako vzpomínka na to, že v Šušanu zavládl klid až 15. adaru, zatímco v ostatních městech nastal klid již o den dříve.

[122] NOSEK/DAMOHORSKÁ 2011, 248-252
[123] DIVECKÝ 2005, 63
[124] Lope de Vega (1562–1635) byl španělský prozaik, dramatik a básník.

Vzhledem k tomu, že Šušan byl opevněným městem, je předepsáno ve všech městech, jež měla hradby již ve starověku, slavení Purimu 15. adaru. Všechna města, která měla hradby za doby Jozueho, slaví Purim jako obyvatelé Šušanu. V dnešní době vzhledem k tomu, že mnoho takových měst bylo zničeno, je Šušan Purim slaven pouze v Jeruzalémě. Ve městech, v jejichž případě nelze s jistotou říci, zda byla opevněná, či nikoli, jako jsou Safed, Hebron, Tiberias, se slaví svátek po oba dny. Přesto existují i jiná města diaspory, kde je tento svátek slaven po oba dny jako například Praha.[125]

6. Postní dny

Postní dny, jsou zvláštní dny židovského kalendáře, kdy je třeba, aby se buď celá obec, nebo někteří jedinci zdrželi jídla a pití. Hlavním půstem, který je jediný zapsán v Tóře, je Jom Kipur. V období proroků byly stanoveny čtyři nové postní dny, aby připomínaly tragické události spojené s prvním Chrámem.

Navíc byl do kalendáře pojat Půst Ester dodržovaný 13. adaru. Jak na Jom kipur, tak na Tiša beav se drží půst od západu slunce do večera příštího dne a předepisují se další zvláštní opatření, zatímco zbývající půsty trvají jen od východu do západu slunce.

Obzvláště zbožní židé dodržují různé další postní dny, které předepsali talmudští učenci. Nejznámější a nejdodržovanější z nich je Půst prvorozených v předvečer Pesachu. Musí se rozlišovat mezi těmito půsty, považovanými za veřejné postní dny, a půstem, který drží jedinec. Mezi takové soukromé postní dny patří výročí smrti rodiče, půst ženicha a nevěsty a velmi ojedinělý půst společenství, uložený, byla-li Tóra upuštěna na podlahu.[126]

Půst v dobách těžkostí nebo v den výročí smutné události má otevřít srdce a napomoci odhodlání vypořádat se s prohřešky. Po dobu půstu má byt člověk uchráněn od pozemských starostí o obživu a má více času zkoumat své nitro.

---

[125] NOSEK/DAMOHORSKÁ 2011, 251-252
[126] DIVECKÝ 2005, 29-32

„Půst je prostě jen cestou, ne cílem. Omezením těla dáváme větší prostor duši. Půst je nejen v židovské kultuře tradičně vnímán jako forma očistného trápení. U proroků byl často spojován s přípravou na prorockou vizi. Mohl být i předepsanou součástí celonárodních proseb, zejména v obdobích sucha.“[127]

Srovnání postních dnů podle jejich historické návaznosti:

- 10. teveru oblehl babylonský král Nabukadnezar Jeruzalém, čímž vstoupilo do poslední fáze střetnutí Judského království s expandující Novobabylonskou říší.
- 17. tamuzu prorazila dvakrát útočící vojska jeruzalémské hradby a začal nerovný boj v ulicích města, proti babylonské (586 př. n. l.) a římské (70 n. l.) přesile.
- 9. avu byl dvakrát zničen jeruzalémský Chrám, v roce 586 př. n. l. Babyloňany a v roce 70 n. l. Římany.
- 3. tišri byl zavražděn Gadalja ben Achikam, poslední židovský správce jmenovaný Babyloňany po zničení prvního Chrámu. Jeho smrtí končí období židovské správy v Izraeli.

6.1. 10. tevet

Nejen oblehnutí Jeruzaléma a začátek národní tragedie související se zničením Chrámu a destrukcí suverénního židovského státu se připomíná 10. tevetu. V současnosti je 10. tevet vzpomínkovým dnem na všechny oběti protižidovského násilí, u nichž neznáme datum jejich smrti. Obléhání Jeruzaléma trvalo dva a půl roku. Pouze hlad a žízeň dovolily Babyloňanům porazit židy. Nepřítel se zmocnil města a zničil Chrám.

[127] DIVECKÝ 2005, 29

„Desátý tevet tak ukazuje začátek velké katastrofy, jež vedla ke zničení svatého Chrámu vybudovaného králem Šalamounem a k vyhnání židovského národa na 70 let do Babylonie.“[128]

Na rozdíl od tradičního způsobu začíná půst 10. tevetu za ranního úsvitu, a nikoli už v předvečer, před západem slunce. Je to půst, který nikdy nepřipadá na Šabat, může však připadnout na pátek.

„Dnes, v pokolení, které vidělo šo´a a znovuzrození židovského státu, získal půst 10. tevetu ještě jiný význam. Brzy po vyhlášení Státu Izrael stanovil vrchní rabinát půst jako den všeobecného kadiše, na paměť šesti milionů nevinných Židů, kteří byli zavražděni během 2. světové války nacistickými katany, protože ve většině případů není známo přesné datum smrti, ani nezůstali žádní přeživší příbuzní, kteří by za ně kadiš mohli recitovat. Je symbolické, že si najednou připomínáme dvě události – obléhání Jeruzaléma a šo´a. Jako kdybychom se modlili za to, aby šo´a bylo posledním utrpením našeho lidu.“[129]

6.2. 27. nisanu – Jom ha-šo´a

Dne 27. nisanu se v Izraeli slaví den Jom ha-šo´a, během nějž je vzpomínáno šest milionů obětí nacistické genocidy. Toto datum bylo zvoleno na základě výročí povstání ve varšavském ghettu, k němuž došlo 19. 4 – 16. 5. 1943.

Tento den zvolil izraelský parlament jako „Den vzpomínání na šo´a a hrdinství“. V ten den v roce 1943 padlo varšavské ghetto po statečném boji hrstky ozbrojených židů, kteří ještě v ghettu zůstali, proti nacistickým vrahům. Tyto dva dny, které byly vybrány, nejsou vůči sobě v protikladu, neboť 10. tevet připomíná židy, kteří zahynuli, zatímco 27. nisan vzpomíná na odvahu bojovníků z ghett a dalších odbojových a partyzánských skupin. První symbolizuje duchovní odvahu židů, kteří si navzdory nejvíce ponižujícím podmínkám, jaké kdy člověk vymyslel, dokázali udržet svou

[128] STERN 2002, 145
[129] LAU 2012, 245

lidskost, druhý jejich fyzickou statečnost, když se s takřka holýma rukama postavili na odpor nejmocnější armádě té doby.[130]

V deset hodin 27. nisanu znějí celým Izraelem sirény a život se na několik minut zastaví. Již v předvečer svátku je přerušeno televizní i rozhlasové vysílání, aby byl vysílán přímý přenos z památníku Jad Vašem[131]. K nejdůležitější ceremonii patří předčítání jmen obětí. Na jejich památku jsou zapalovány svíce, vyvěšovány prapory, naopak zavřena jsou kina, divadla a restaurace.[132]

Jom ha-šo´a byl schválen jako vzpomínkový den v roce 1951 izraelským parlamentem.

6.3. 17. tamuz

Tento den spojuje tradice s pěti nešťastnými událostmi:

- Tento den, 40 dní po darování Tóry zničil Mojžíš desky zákona v reakci na hřích zlatého telete.
- Sedmnáctého tamuzu byly přerušeny pravidelné oběti v jeruzalémském Chrámu, jejichž tradice sahala až do doby východu z Egypta. Oběti ukončil prostý fakt – v oblehnutém Jeruzalémě již nebyla žádná způsobilá obětní zvířata.
- Tento den při druhém obléhání města (v době římského císaře Vespasiána) prolomily Titovy legie jeruzalémské hradby.
- V době vrcholícího protižidovského útlaku před rokem 70 n. l. spálil římský správce samovolně svitek Tóry na důkaz svého opovržení vším, co je s židy spojené.
- Tento den umístili nepřátelé do Chrámu Diovu sochu.[133]

---

[130] LAU 2012, 279

[131] Jad Vašem je památník obětí a hrdinů holocaustu v Izraeli. Založen byl v roce 1953 na základě rozhodnutí izraelského parlamentu. Jde o rozsáhlý komplex budov, pomníků a soch.

[132] NOSEK/DAMOHORSKÁ 2011, 253-254

[133] DIVECKÝ 2005, 30

6.4. Tiš´a be-av

Den nejhlubšího smutku, kterým vrcholí třítýdenní (17. tamuz – 9. av) truchlení nad zničeným jeruzalémským Chrámem.

Tradice devátého avu jako dne smutku se datuje již od druhého roku po východu z Egypta, kdy po ustrašených zprávách vybraných průzkumníků a rozhodnutí části tábora vrátit se zpět do egyptského otroctví bylo rozhodnuto o smrti celé generace během čtyřiceti let bloudění pouští. Tím byl tento den ustaven za „den pláče a nářků“. Tento den byly zničeny oba jeruzalémské Chrámy, tento den padla v roce 135 n. l. poslední opora povstalců vedených Bar Kochbou – město Bejtar. Při řádění vítězných římských legií bylo v tomto městě vyvražděno veškeré obyvatelstvo, přes 100 000 osob. V den výročí zničení Chrámu rozoral Tornosrufus Chrámovou horu na pole. Devátého avu roku 1299 byli židé vypovězeni z první křesťanské země – z Anglie – a na devátý av 1492 připadlo datum vypovězení početného, vlivného a vyspělého židovského společenství ze Španělska, začátek první světové války a povstání ve varšavském ghettu v roce 1942, kdy v červenci byly z ghetta vypravené první transporty.[134]

„Naše tradice přičítá obě zničení jeruzalémských Chrámů lidským hříchům. Je však zajímavé si všimnout, že jestli první Chrám padl pro neustálé porušování základních pravidel judaismu – modloslužbu, smilstvo a vraždy, tak k pádu druhého Chrámu vedla „pouze“ vzájemná nenávist a rozdrobenost židovského národa do množství vzájemně se nesnášejících a nerespektujících seskupení.“[135]

Některé komunity vzpomínají v tento den šesti milionů obětí šo´a. Této události je rovněž věnovaný samostatný zvláštní den známý jako Jom ha-šo´a. Zničení Chrámu zůstává i dnes symbolem exilu, proto byl 9. av ustanoven jako den přísného půstu a rovněž jako den truchlení s podobnými ustanoveními, jaká platí pro pozůstalého. Připadá-li na šabat, je jeho dodržování odloženo na neděli.

---

[134] NOSEK/DAMOHORSKÁ 2011, 256-258
[135] DIVECKÝ 2005, 31

Začátek truchlivé atmosféry začíná již o 17. tamuzu, kdy se vzpomíná prolomení jeruzalémských bran, tj. tři týdny před 9. avem. Následující tři týdny představují období smutku, bez radostných oslav a svateb, lidé si nestříhají vlasy a neposlouchají hudbu, mezi 1. a 9. avem není jedeno maso ani pito víno.

Po potlačení Bar Kochbova povstání učinili Římané vše pro likvidaci židovské suverenity v Izraeli. Zemi přejmenovali na Palestinu podle Pelištejců, kteří žili na jihu pobřežní pláně a kteří tou dobou jako národ již po staletí neexistovali. To ale Římanům nestačilo. Město Jeruzalém bylo zoráno pluhem, aby bylo zničeno vše, co ještě zůstalo stát, a přejmenováno na Aelia Capitolina.[136]

Pro výše uvedené události je 9. av nejsmutnějším dnem židovského kalendáře. Půst devátého avu odpovídá svou přísností jomkipurovému půstu – postí se 24 hodin. Lidé se nezdraví, sedí v hlubokém smutku na zemi, čte se Pláč Jeremijášův a žalozpěvy. V tento den se nestuduje Tóra. Zbožní židé zachovávají půst až do odpoledne následujícího dne, neboť podle tradice hořel chrám až do tohoto dne.

Zbožní židé spí v noci 9. avu na holé zemi s kamenem pod hlavou místo polštáře. V Jeruzalémě jsou celou noc u Zdi nářků recitovány modlitby a ve dne žalozpěvy. Legenda praví, že v tento čas staré kameny zdi truchlí společně s lidmi.

„Naši učenci říkají, že v době zničení prvního Chrámu se jeho brány propadly zázračně do země, takže nebyly zničeny. Dále se praví, že až Bůh dá přijít na zem třetímu Chrámu, využije bran Chrámu prvního.“[137]

6.5. 15. av

V dobách jeruzalémského Chrámu se 15. av velmi slavil. Od dob zboření Chrámu bylo mnoho Tórou nestanovených svátků zrušeno, mezi nimi i 15. av. Přesto se dnes na tento den pohlíží jako na polosvátek, a to z několika důvodů.

- Dne 15. avu přestali umírat muži během putování pouští.

[136] LAU 2012, 296-299
[137] STERN 2002, 225

- Dne 15. avu mohly být pohřbeny židovské oběti povstání proti Římanům v Bejtaru.
- Dne 15. avu bylo příslušníkům různých kmenů Izraele dovoleno se mezi sebou ženit a vdávat. V časech Mojžíšových směli příslušníci jednoho kmene uzavírat manželství jen mezi sebou. Po smrti Jozua rozhodly tehdejší náboženské autority, že tento zákon platil jen pro generaci pouště.
- V dobách druhého Chrámu se na 15. av přestalo se sekáním dříví na obětní oltář. V této době bylo v Izraeli málo stromů a lupiči na cestách znemožňovali poutníkům dřevo do Chrámu donést. S cílem vyřešit tento problém bylo rozhodnuto, že se už nemá štípat žádné dříví na obětní oltář.[138]

7. Moderní svátky a ostatní významné dny

7.1. Tu bi-švat

Patnáctý den měsíce švat se slaví jednodenní menší svátek: Nový rok stromů. V Izraeli touto dobou začínají kvést ovocné stromy a pomalu začíná jaro. V historii byl Tu bi-švat spojen s předpisy o odvádění zemědělských dávek. Dnes je zvykem na Tu bišvat sázet nové stromy. Na Tu bi-švat je rovněž zvykem pořádat slavnostní večeře a jíst mnoho druhů ovoce. Mezi nimi by neměly chybět plody, kterými je izraelská země proslavená: víno, fíky, granátová jablka, olivy, datle.

Tento svátek se stal nejpopulárnějším svátkem židovského kalendáře, protože na tento svátek je stanoveno jenom málo příkazů a téměř žádné zákazy. V tento den je pouze zakázáno se postit a nepronášejí se žádné smuteční projevy.

„V rodinách je zvykem, že všichni společně připraví ovocný salát z mnoha druhů ovoce. Snědí ho společně podle určitého rituálu: než začnou jíst, každý si vezme jeden druh ovoce, nad nímž se odříká k Boží chvále požehnání a všichni je pak snědí. Stejným

[138] STERN 2002, 233-235

způsobem pak každý sní ovoce, které se jí poprvé v tomto roce, a nato některý z plodů země, jako např. ze všech druhů bobulovin. Teprve pak si všichni smějí pochutnat na ovocném salátu.“[139]

7.2. Jom ha-zikaron

29. listopadu 1947 rozhodlo Valné shromáždění OSN o ukončení britského mandátu nad Palestinou a jejím rozdělením na židovský a arabský stát. To bylo poznamenáno téměř okamžitě vypuknuvšími arabskými nepokoji a útoky po celé zemi proti židovské komunitě. Válka, která vypukla ihned po skončení mandátu 15. května 1948, začala invazí sedmi arabských armád a pokračovala s krátkými příměřími po téměř dva roky. Stála život 5 000 mladých Izraelců, kteří padli, aby zabezpečili zemi pro židovský lid.[140]

Tento den byl vyhlášen jako všeobecný pamětní den za ty, kteří zemřeli při obraně vlasti. Je to den, kdy se připomínají ti, kdo padli v řadách různých podzemních hnutí před vznikem státu, stejně jako ti, kteří umírali ve válkách, které Izrael vedl – v sinajském tažení r. 1956, v šestidenní válce, v opotřebovávací válce, v jomkipurské válce a během operace Mír pro Galileu.

Ihned po Jom ha-zikaron následuje Den nezávislosti – Jom ha-cma´ut – a tento přechod zármutku k radosti je znamením spojení obětí statečných vojáků a ustanovením nezávislého Státu Izrael.

7.3. Den nezávislosti – Jom ha-cma´ut

Izrael byl jako nezávislý stát vyhlášen v sobotu 15. května 1948 (5. ijaru 5708). Tento den byl oficiálně vyhlášen jako izraelský Den nezávislosti. Až do roku 1967 byla ústřední událostí tohoto dne vojenská přehlídka. Mnoho lidí ovšem namítalo, že vojenská přehlídka jako symbol Dne nezávislosti zdůrazňuje pouze prvek lidské moci a ignoruje zázračnou a duchovní povahu události.

---

[139] STERN 2002, 150
[140] LAU 2012, 286

Jedním z pokusů dodat tomuto dni určitý duchovní ráz je pořádání Mezinárodní biblické soutěže pro židovskou mládež v Jeruzalémě.

Tento svátek se slaví od roku 1949 jako jeden z menších svátků v židovském kalendáři. Jestliže připadne tento svátek na pátek nebo na šabat, posouvá se oslava svátku na předchozí čtvrtek, aby byl respektován klid šabatu.[141]

Svátek začíná obřadem zapálení pochodní na Herzlově hoře[142] v Jeruzalémě. Slavnostní bohoslužby se konají v synagoze a večer se pořádají ve větších izraelských městech ohňostroje, slavnosti pod širým nebem. Oslavy v jiných městech a usedlostech po celém Izraeli jsou menší, ale stejně živé. Druhého rána se svátek oslavuje různými veřejnými událostmi: Izraelský prezident pořádá recepci pro členy diplomatického sboru a další vážené hosty a později pronese poselství ke Dni nezávislosti. Předává se Cena Izraele za zásluhy v několika oborech a probíhá Izraelský písňový festival, kde vítěze vybírá publikum.

Pro věřící židy je tento svátek milníkem na cestě k záchraně Izraele, a tudíž důvodem k náboženským oslavám. Proto se v podvečer Dne nezávislosti konají v synagogách po celém Izraeli slavnostní bohoslužby, kdy se odříkávají Žalmy.

7.4. Jom Jerušalajm

Den Jeruzaléma, nejmladší z malých svátků židovského kalendáře. Slaví se 28. dne měsíce ijaru a oslavuje porážku okupačních jordánských vojsk izraelskou armádou třetího dne šestidenní války, kdy bylo znovudobyto Staré město a po 19 letech výlučné arabské nadvlády opět umožněn přístup k Západní zdi. Následné znovu-sjednocení Jeruzaléma značně zvětšilo hlavní město státu Izrael. Den Jeruzaléma je státním svátkem stejně jako Den nezávislosti a byl Izraelským vrchním rabinátem rovněž vyhlášen za den díkuvzdání, kdy neplatí zákaz období omeru. K bohoslužbě také

[141] LAU 2012, 287

[142] Herzova hora se nachází v Jeruzalémě a je často nazývána jako „Hora vzpomínek“. Nachází se zde památník Jad Vašem a hrob Theodora Herzla, zakladatele moderního sionismu.

patří zažehnutí 18 vzpomínkových světel, která jsou symbolem 181 izraelských vojáků padlých v bitvě.[143]

[143] LAU 2012, 289

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo představit čtenáři židovské svátky, jejich slavení, význam a historické souvislosti. Poté pomocí rozhovorů ukázat současnou podobu svátků v pražské židovské obci. Pražská židovská obec patří k jedné z nejstarších židovských obcí v Evropě. Je zcela výjimečná tím, že za celou dobu její existence zde nebyl přerušen náboženský život i přes všechny historické události, jako byly války, povodně, požáry, děsivé pogromy i plošná vypovězení židů ze země. Praha má v židovské tradici zcela ojedinělé postavení, její význam bývá podle legend občas srovnáván i s Jeruzalémem. Právě sem se údajně vydali Izraelité ihned po zboření druhého chrámu a základní kameny Staronové synagogy jsou podle těchto legend trosky z Jeruzalémského chrámu, které sem přenesli andělé.[144] Nejen tyto legendy přispívají k tomu, že pražská židovská obec má své důležité postavení.

Během svých rozhovorů jsem se snažila oslovovat různé věkové kategorie členů této obce, ale nakonec jsem se především zaměřila na své vrstevníky, neboť oni jsou v dnešní době nositelé židovské tradice a na nich záleží, jak se obec bude dále rozvíjet. Je těžké vyvozovat nějaké vyložené závěry, neboť v každém náboženství jsou více a méně ortodoxní věřící, ani pražská židovská obec není výjimkou, přestože se řadí mezi jedny z nejortodoxnějších aškenázských obcí.

Jak již vyplývá z textu teoretické části práce, židovský liturgický rok je velmi bohatý a rozmanitý co do formy, tak obsahu svátků. Je velmi těžké podat přesný obraz těchto svátků a vystihnout, co pro věřící znamenají.

Prakticky všichni dotazovaní do synagog během svátků chodí buď nepravidelně, nebo vůbec. Po dlouhou dobu byla místem oslav rodina na úkor synagogy. Což pramení z dlouhých let strávených v diaspoře a zničení jeruzalémského Chrámu. Po mnoha letech útlaku si věřící vytvořili sváteční rituály, aniž by museli navštívit synagogu, což často nemohli. V dnešní době se ale už i tento model pomalu mění. Většina svátků začíná být v poslední době hromadně pořádána obcí. Jsou vyhrazeny prostory, kde se věřící setkávají na Seder, večeři během Roš hašana, na prvním jídle po půstu na Jom kipur, a dokonce i například hromadná suka. Tím odpadají komplikace s často náročnou přípravou, ale zároveň se mění prožitek z těchto dnů. Díky tomuto pořádání svátků obcí je věřící prožije se všemi náležitostmi, ale často není sám pak schopen tyto požadavky

[144] PODWAL 2009.

splnit. Ortodoxní židé se účastní jak oslav pořádaných obcí, tak si i pořádají oslavy doma. Neortodoxní docházejí převážně pouze na svátky pořádané obcí.

Překvapivým zjištěním se pro mě stává fakt, že i v dnešní společnosti má pro věřící největší význam Jom kipur, i přes jeho trýznivou atmosféru a potřebu niterného pokání. Blížící se začátek nového roku sebou nese i potřebu zrekapitulovat ten předchozí a zhodnotit dosavadní činy a chování. Jom kipur má hluboce zakořeněnou tradici v židovské komunitě a je nejvýznamnějším dnem pro všechny věkové kategorie.

Šabat má u neortodoxních rodin v dnešní době už trochu jiný význam. Je stále vnímán jako den zákazu práce, ale ve významu povolání. Spousta činností, které jsou zahrnuty v zákazu, se dnes běžně provádí, jako například vaření, manipulace s ohněm/světlem, řízení a úklid. Většina dotazovaných Šabat chápe jako den pro rodinu a přátele. Často chodí na nejrůznější návštěvy, kulturní akce, procházky, pořádají pikniky a mnoho dalších aktivit, které jsou ve znamení rodinné pohody a duševního odpočinku. Důležitým bodem se stává šabatová večeře, u které se tradičně schází celá rodina. Zároveň je to často jediná oslava, kterou si neortodoxní věřící připravují sami doma. I u nejméně ortodoxních se stále dodržují základní zvyky. Žena zapaluje šabatové svíce, probíhá požehnání nad vínem – kiduš i rituál havdaly. Dalo by se říci, že právě oslava šabatové večeře se jako jediná udržuje téměř přesně podle historické tradice, ale samozřejmě i zde se dají najít odchylky.

Náročnost sederové večeře se podepisuje na tom, že většina věřících během této ústřední oslavy Pesachu zavítá na místo, kde jej pořádá komunita. Sederová večeře se stejně jako Purimové oslavy řadí k velmi populárním svátkům vzhledem k jejich uvolněné a radostné atmosféře. Mnoho členů, kteří spoustu svátků neslaví, se snaží dodržovat právě sederovou večeři, neboť má jedinečný význam. Připomenutí stěžejní události židovského národa, jako je právě vyjití z Egypta, je pro mnohé v dnešní době velmi důležité. Sama jsem měla tu čest a mohla se zúčastnit této oslavy. Snaha dodržet veškeré pokyny pro přípravu a průběh této slavnosti je patrná z každého momentu. Během čtení Hagady má účastník pocit, jako by se tento příběh odehrával právě v tuto chvíli, a my jsme jeho součástí.

Další biblické svátky, jako jsou Šavuot a Sukot, nemají na našem území takovou tradici jako v Izraeli. Spíše bývá snaha slavit Sukot než Šavuot. Vzhledem k přírodním podmínkám[145] bývá velmi těžké dodržet zvyk pobývat v suce, ale stále je snaha o to,

[145] Sukot se slaví v průběhu měsíce října.

aby tato povinnost byla splněna. Na našem území se v suce především pouze jí, delší čas se v ní pobývat nedá. Stejné je to i se čtyřmi druhy. V našich krajinách by se daly těžko sehnat, proto je většinou mají jen představitelé obce, kteří si je nechávají zasílat z Izraele. Mnoho členů využívá společné suky, která se staví na pražském Hagiboru.

I přes velký historický význam Chanuky její slavení v dnešní společnosti u méně ortodoxních židů upadá a začíná se rozmáhat trend přebírání zvyku slavení Vánoc. Ve velkém počtu rodin se slaví už pouze Vánoce nebo se slaví společně Chanuka i Vánoce. Přestože se tento trend velmi rozmáhá, u žádné z rodin to není spojené s vnitřním prožitkem Vánoc a zázraku narození, ale o tom, začlenit se do civilní společnosti a především nátlakem dětí či jiných příbuzných. Chanukovým zvykem, který je v dnešní době stále striktně dodržován, je zvyk zapalování chanukových svící, které mají za úkol šířit dále do světa Chanukový zázrak. V současné době je během svátku často vyzdvihováno spíše vítězství Makabejských než zázrak se světlem, což je důsledkem teprve nedávného ustanovení státu Izrael, které může být přirovnáváno i k této události. Tradiční pokrmy jako bramboráky a koblihy se moc nejedí, vzhledem k současné oslavě Vánoc.

Postní dny, které se váží k tragickým událostem v židovské historii, se příliš nedodržují. Většina dotazovaných o postních dnech ví, znají jejich historický význam, ale během těchto dní se nepostí. Jediný půst, který se stále striktně drží, je půst o Jom kipur, což podtrhuje jeho význam. Jak už bylo zmíněno výše, Jom kipur je nejdůležitějším dnem židovského kalendáře pro většinu židovské obce. Na podporu dodržování půstu během Jom kipur pořádá obec po skončení dne hostinu pro všechny členy v Pinkasově synagoze.

Moderní svátky spojené se státem Izrael jsou pro smýšlení dnešního žida velmi důležité. Berou se jako završení cyklu hledání vlasti po příliš dlouhém období života v diaspoře. Tyto mladé svátky jsou s velkou vážností slaveny v komunitě. Všichni dotázaní o těchto svátcích ví, vědí, kdy se slaví, ale sami si je nepřipomínají. V Praze neprobíhají pochopitelně podobné oslavy jako v Jeruzalémě, který je ústředním dějištěm těchto oslav.[146]

Čas strávený bádáním nad tímto tématem pro mě byl velmi cenný a změnil můj pohled na židovské svátky. Věřím, že se mi podařilo shromáždit všechna důležitá fakta

[146] Viz příloha

a pomocí rozhovorů podat obraz o tom, jak se tyto svátky v dnešní době v pražské obci slaví.

Seznam použitých zkratek

Seznam literatury

ABITAL 1995 — Michael ABITAL: Atlas univerzálních dějin Židovského národa od časů biblických praotců do současnosti. Praha: Victoria Publiching, 1995.

ADAM 1998 — Adolf ADAM: Liturgický rok. Praha: Sefer, 1993.

BONĚK 2009 — Jan BONĚK: Židovská Praha. Praha: Eminent, 2009.

DIVECKÝ 2005 — Jan DIVECKÝ: Židovské svátky – kalendářem od Pesachu do Purimu. Praha: P3K, 2005.

FISHBANE 1999 — Michael A. FISHBANE: Judaismus. Praha: Prostor, 1999.

HESCHEL 2009 — Abraham Joshua HESCHEL: Šabat. Praha: Academia, 2009.

JOHNSON 1995 — Paul JOHNSON: Dějiny židovského národa. Praha: Rozmluvy, 1995.

KIRSTE 2002 — Reinhard KIRSTE: Svátky světových náboženství. Praha: Vyšehrad, 2002.

KLEMPRER 2008 — Gutmann KLEMPRER: Pražský rabinát. Praha: Sefer, 2008.

KOSÁKOVÁ A KOL. 2004 — Eva KOSÁKOVÁ A KOL.: Slovník Judaik. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2004.

KUNETKA 2008 — František KUNETKA: Židovský rok a jeho svátky. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008.

LANCASTER 2000 — Brian LANCASTER: Judaismus. Praha: Ikar, 2000.

LAU 2012 — Rav Jisra´el Me´ir LAU: Praktický judaismus. Praha: P3K, 2012.

NEWMAN 1992 — Ja´akov NEWMAN: Judaismus od A do Z. Praha: Sefer, 1992.

NOSEK/DAMOHORSKÁ 2011 — Bedřich NOSEK/Pavla DAMOHORSKÁ: Židovské tradice a zvyky. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2011. Praha: Sefer, 2007.

NOSEK/DAMOHORSKÁ 2008 — Bedřich NOSEK/Pavla DAMOHORSKÁ: Úvod do synagogální liturgie. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2008.

PĚKNÝ 1993 — Tomáš PĚKNÝ: Historie Židů v Čechách a na Moravě. Praha: Sefer, 1993.

PODWAL 2009 — Mark PODWAL: Stavěno anděly. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2009.

PUTÍK 2005 — Alexandr PUTÍK: Židovské tradice a zvyky. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2005.

SADEK A KOL. 1997 — Vladimír SADEK A KOL.: Praha: Židovské muzeum v Praze, 1997.

SADEK/ŠEDINOVÁ/FRANKOVÁ 1992 — Vladimír SADEK/Jiřina ŠEDINOVÁ/Edita FRANKOVÁ: Židovské dějiny, kultura a náboženství. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992.

SHAHAK 2005 — Israel SHAHAK: Historie a náboženství Židů. Olomouc: Votobia, 2005.

SCHUBERT 2003 — Kurt SCHUBERT: Dějiny Židů. Praha: Svoboda, 2003.

SPIEGEL 2010 — Paul SPIEGEL: Kdo jsou Židé? Brno: Barrister&Principal, 2010.

STEINBERGER 2010 — Gunter STEINBERGER: Úvod do judaistiky. Praha: Vyšehrad 2010.

STERN 2002 — Marc STERN: Svátky v životě Židů. Praha: Vyšehrad, 2002.

SZALKMANN 2005 — Charles SZALKMANN: Judaismus pro začátečníky. Praha:Togga, 2005.

VRIES 2009 — Simon Phillip de VRIES: Židovské obřady a symboly. Praha: Vyšehrad, 2009.

Přílohy

Respondent A) Daniela, 23 let, studentka a členka České unie židovské mládeže

Respondent B) Pavlína, 50 let, podnikatelka, matka 6 dětí

Respondent C) Martin, 32 let, majitel cestovní kanceláře Jews2Prague,

Respondent D) Ruth, 19 let, studentka střední školy, bratr je rabínem v pražské židovské obci

1) Jste členem pražské židovské obce?
   A) Ano
   B) Ano
   C) Ano
   D) Ano
2) Jakou synagogu během svátků navštěvujete?
   A) Nenavštěvuji žádnou pravidelně, různě je obměňuji.
   B) Do synagog během svátků chodím nepravidelně. Pokud do nějaké zavítám, pak je to liberální, Staronová nebo Vysoká.
   C) Během svátků synagogu nenavštěvuji.
   D) Nejčastěji navštěvuji Jeruzalémskou synagogu a někdy i Staronovou synagogu, kterou jsem navštěvovala spíše jako malá.
3) Který se svátků má pro vás osobně největší význam?
   A) Jom Kipur.
   B) Můj muž má nejraději Purim, pro mě je nejdůležitějším svátkem Jom Kipur. Pro mě osobně je důležité ke konci roku bilancovat. Konec roku má znamenat i konec života člověka, a proto je velmi důležité zhodnotit své dosavadní činy.
   C) Osobně mám nejraději vysoké svátky, je v nich něco mystického. Mým nejoblíbenějším je Roš ha-šana. Je příjemné si popřát „Šana tova ve-metuka“, což je doslova „Dobrý a sladký rok“.
   D) Osobně se domnívám, že každý svátek má svůj význam, kvůli kterému jej slavíme, a proto je považuji všechny za stejně podstatné.
4) Dodržujete Šabat a zákazy práce během něj?
   A) Moc ne.

B) Šabat dodržuji, ale přesto něco děláme. Často jezdíme do přírody nebo se snažíme vymýšlet odpočinkový program pro nás i děti. Je to pro mě den odpočinku a rozjímání. Čteme si doma příslušné sidury. Zákazy práce spíše nedodržujeme, často něco uvařím, a pokud je tma, tak si doma rozsvítíme.

C) V omezené míře, snažím se nedělat nic těžkého, ale vařím, jezdím, telefonuji, používám počítač. Spíše se snažím držet šabat jako den pro mne a mé blízké. Doma dodržujeme zvyk šabatové večeře. Nemusí být nijak velká, prostě jen teplá páteční večeře, u které se schází celá rodina.

D) Zatím z časových důvodů nedodržuji všechny zákazy práce o šabatu a také přenášení, ale časem bych ráda tyto zákazy dodržovala.

5) Připomínáte si Roš chodeš?

A) Ne

B) Ne

C) Ne

D) Vím podle kalendáře, kdy je, ale nijak jej neslavíme.

6) Jak vnímáte Vysoké svátky a deset dní pokání mezi nimi?

A) Snažím se dodržovat rituály a chodit do synagogy.

B) Jsou to pro mne nejdůležitější svátky. Vzhledem k civilní společnosti si nemohu dovolit volno během dní pokání, což mne velmi mrzí.

C) Je mi sympatický Jom Kipur, máš možnost se usmířit, když s někým nejsi v „pohodě“, a oba u toho cítíte, že byste to měli nějak vyřešit, protože je Jom Kipur.

D) Během vysokých svátků vnímám v židovském prostředí největší přítomnost pobožnosti. I osoby, které se mnohdy od židovství odklánějí, si najednou připomínají, kým vlastně jsou.

7) Jak u vás probíhá sederová večeře? Připravujete si ji sami, nebo na ní někam chodíte?

A) Večeři máme jen s ČUŽM, doma jej neslavíme.

B) Většinou jdeme na seder někam, kde to pořádá komunita, ale domácnost se snažíme uklidit od všeho kvašeného.

C) Pesach doma nedržíme. Pokud je čas, rád zavítám do komunity na seder.

D) Například letos slavím první sederovou večeři u nás doma a druhou na obci. Domnívám se totiž, že je důležité být jak s užší rodinou, tak s celou

komunitou. Během sederové večeře čteme hagadu, od jejíhož příběhu se celý chod večeře odvíjí.

8) Jak u vás doma vypadá slavení Šavuotu a Sukotu? Stavíte suku a pobýváte v ní?
   A) Kdysi ano, ale teď jsem měla období, kdy jsem to moc nedodržovala.
   B) Suku se snažíme stavět sami, a pokud se nám to z časových důvodů nepodaří, jdeme na Hagibor, kde je postavená od obce. V suce vzhledem k počasí pouze jíme. Sehnat v Čechách čtyři druhy je velmi obtížné, tak se o to v poslední době moc nesnažíme.
   C) Šavuot a Sukot také moc nedodržujeme, ale když jsem v Izraeli rád v suce pobývám, tou dobou už tam bývá příjemné počasí a člověk na chvíli zapomene na materiální svět.
   D) Při šavuot jsem v synagoze a například tančíme s Tórou. / Na sukot u nás doma muži staví suku a také se v ní modlí. Já osobně v ní někdy během tohoto svátku jím.

9) Slavíte u vás chanuku, nebo jste přebrali zvyk slavení křesťanských Vánoc?
   A) Slavíme doma obojí, ale Vánoce z hloubi srdce nesnáším.
   B) Vánoce s mužem nemáme příliš v lásce, ale děti je chtějí, tak slavíme obojí.
   C) Když jsem byl malý, tak jsme o Chanuce s babičkou, tak trochu tajně, zapalovali chanukové svíce a ona mě u každého zapálení podarovala sladkostmi a drobnými.
   D) Jako děti jsme slavili obojí, aby nám nebylo líto, že nemáme stromeček, ale teď slavíme pouze chanuku.

10) Dodržujete postní dny? (Tiša beav, 10. tevet, 17. tamuz)
   A) Některé.
   B) Půst dodržujeme pouze o Jom kipur, ostatní ne.
   C) Ne, postím se pouze o Jom Kipur.
   D) Postní dny dodržuji (pokud mi není moc špatně).

11) Slavíte svátky spojené s moderními historickými událostmi, nebo třeba jen některé z nich? (Jom hašoa, Jom harikaroon, Jom Jerušalajm)
   A) Ano. Obec a její organizace mají spoustu akcí, tak občas na některou zavítám.
   B) Ne, víme o nich, ale nijak si je doma nepřipomínáme. Děti mají občas ve škole nějaké doprovodné akce, tak na ně někdy zavítáme.
   C) Jen je registruji, že jsou, ale osobně je nijak neslavím.

D) Moderní svátky si připomínám s přáteli z židovského prostředí, ale neslavím je tolik jako běžné židovské svátky.